

AFDELING B

'N GODSDIENSFENOMENOLOGIESE ONTLEDING

In die fenomenologie word beklemtoon dat dit dié dissipline se ambisie is om nie alleen te fokus op hoe 'n fenomeen “manifesteer” nie, maar te probeer deurdring na die kern of essensie van “**die saak self**”⁸⁸. In die vorige afdeling van die studie is gekyk na wat die Antieke ruimtevaarder-teorie **pretendeer** om te wees (die “oënskynlike manifestasie van die fenomeen”) en hoe geleerdes op daardie pretensie gereageer het. In hierdie afdeling van die studie word nou 'n poging aangewend om deur te dring na die “**die saak self**” – die nuanses in die dieptestruktuur. Daar word gekyk na die Ruimtevaarderteorie uit 'n **funksionele perspektief** – dus die onderliggende betekenis (oënskynlik op religieuse vlak) en die “funksie” wat dit vervul deur:

- **Eerstens** 'n historiese oorsig oor die ontwikkeling van die Ruimtevaarderbeweging te bied (kyk 2.1).
- **Tweedens** verskillende faktore te oorweeg wat instrumenteel was aan die geboorte van die Ruimtevaarderteorie (kyk 2.2).
- **Derdens** die ontstaan en gewildheid van die teorie te probeer verklaar (kyk 2.3).
- **Laastens** te poog om die funksionering van die teorie aan die hand van enkele godsdienswetenskaplike noemers te beskryf (kyk 2.4).

---

⁸⁸ Kyk “Metodologiese oorwegings” onder “Inlciding”.

HOOFSTUK 2.1

DIAKRONIESE OORSIG EN KONTEKSTUALISERING

Om as studie in die fenomenologie van godsdienste tot 'n verstaan te kom van die onderliggende betekenis van 'n (religieuse) verskynsel vir die aanhangers daarvan, moet dit binne die konteks verstaan word waaruit dit in die eerste plek na vore gekom het. Ons begin derhalwe met 'n oorsig oor die historiese wortels van die Ruimtevaarder-teorie en volg die ontwikkeling deur tot in die moderne uitlopers daarvan:

2.1.1 Fases in die ontwikkeling van die Antieke ruimtevaarder-beweging.

Die propagering van die Antieke Ruimtevaarder-teorie het geskied in 'n aantal duidelik onderskeibare “belangstellingsfases”. Dit is opmerklik dat hierdie fases dikwels deur 'n spesifieke sneller afgevuur is. Om hierdie rede kan van die ontwikkeling van die teorie gepraat word as 'n “beweging”⁸⁹. Die fases van die beweging wat onderskeibaar is, is die volgende:

- Die vroeë Teosofiste (laat-negentiende eeu).
- Die “wetenskapsfiksie”-tydperk (1910-1947).
- Die “Vlieënde-piering”-fase (1947-1966).
- Die “hoogbloei” (1966-1979).
- Die New Age-fase (1979-vandag).

---

⁸⁹ Kyk Bullard (1996: 31).

2.1.1.1 Oudste spore

Antonites (1996: 6-7) wys daarop dat die oudste spekulasies oor buite-aardse intelligente wesens reeds by die antieke filosowe voorgekom het. Aristoteles (384-323 vC), Lucretius (89-55 vC) en Plutarchus (100 nC) was oortuig dat rasoniele wesens elders in die kosmos bestaan en dat die menslike wêreld nie uniek is nie. Lucretius het op sistematiese wyse aan die probleem aandag gegee en was van mening dat ontelbare wêrelde almal toevallig bestaan en dat ander wêrelde ook hul inwoners sou hê waarvan sommige meer soos ons, en andere weer anders sou wees.

In die Renaissance het filosowe soos Nicolas Cusanus en veral Giordano Bruno en Campanella daarvoor gespekuleer. Die kerk het die uitdaging van 'n "veelheid van wêrelde" (met inwoners daarop) aanvaar in die vorm van die brandstapel vir Bruno! Later het John Locke, Lambert en Immanuel Kant hulle aangesluit by die filosowe wat oor die onderwerp nagedink het. Natuurwetenskaplikes soos Gassendi, Christiaan Huygens en William Whewell het ook buite-aardse rasoniele lewe as 'n realiteit beskou.

Vir eeue hierna is omtrent geen aandag aan die saak gegee nie, tot die sterrekundige Schiaparelli verklaar het dat hy met sy teleskoop "kanale" op die planeet Mars waargeneem het. Dit was in die jaar 1877. Die idee dat hierdie "kanale" kunsmatig was, is deur Percival Lowell in 1884 ontwikkel. Dit was ook die jaar waarin H G Wells sy klassieke wetenskapsfiksiewerk *The War of the Worlds* geskryf het. Schiaparelli se waarnemings het 'n hernude belangstelling in die moontlikheid van ekstra-terrestriele lewe afgevuur. Dit het ook aanleiding gegee tot 'n vlaag wetenskapsfiksie oor sogenaamde "Marsbewoners" (Story 1976: 101).

2.1.1.2 Die vroeë Teosofiste (laat-negentiende eeu).

Die idee dat gevorderde beskawings vanaf die "sterre" menslike vooruitgang in die verre verlede beïnvloed het kom, ironies genoeg, van 'n godsdienstige skool. Dit kan teruggevoer word na die laat negentiende eeu - lank vóór die aanbreek van die ruimte-

eeu. Lede van Helena Blavatsky (1831 – 1891) se “Teosofiese vereniging” het ’n alternatiewe geskiedenis vir die mensdom voorgestel. Sy het geglo dat die mens nie ’n “egte inboorling” van hierdie wêreld is nie. Van die vroegste verwysings na die moontlikheid van ekstra-terrestrële inmenging in die geskiedenis van die mensdom kan by hierdie godsdienstige groep gevind word (Annable 1997: 319). Blavatsky self sê in haar *The Secret Doctrine* (1885) dat die bron van haar kennis “lost wisdom encompassing the origin of mankind and religion” was (Bullard 1996: 27).

Blavatsky se opvolger, Annie Besant, word gekrediteer met die teorie dat beskawings op Aarde ontwikkel het met die hulp van leermeesters vanaf Venus (Story 1980: 21). Ook Frederick Spencer Oliver se *A Dweller on Two Planets* (1886) en William Scott-Elliot (kyk 1896) het die hipotese verkondig dat mense van Atlantis reeds in gevorderde vaartuie rondgevlieg het. Die Teosofiste het gesoek na “forgotten wisdom of the ancients” en ’n fassinatie met die romantiek van verlore beskawings gehad (Bullard 1996: 27). Die Teosofiese vereniging sou die Ruimtevaarderteorie sedertdien in hul geleedere koester tot in die moderne uitloper daarvan naamlik die New Age-beweging.

2.1.1.3 Die “wetenskapsfiksie”-tydperk (1910-1947)

Die Oxfordse professor en Nobelpryswenner F. Soddy het in 1910 ’n teorie gepubliseer wat hy soos volg opsom: “Some of the beliefs and legends bequeathed to us by Antiquity are so universally and firmly established and ... have so many features in common ... we are tempted to inquire whether the similarity between them may not point to the existence of an ancient, totally unknown and unsuspected civilization of which all traces have disappeared” (aangehaal deur Bramley 1989: 13).

Soddy se teorie het ’n ideale aanhaakplek vir een van sy tydgenote, Charles H. Fort (1867-1932) gebied en ’n hernude reeks wetenskapsfiksie-publikasies oor die onderwerp gestimuleer. Fort het twee boeke gepubliseer: *The Book of the Damned* (1919) en *New Lands* (1923). Hierin het hy op Soddy se teorie voortgebou en voorgestel dat “...Extraterrestrial societies were involved in Earth’s prehistory.” Fort het geglo:

“Human beings appear to be a slave race languishing on an isolated planet in a small galaxy ...” en “... we are property ... we belong to something: once upon a time, this earth was No-man’s land, other worlds explored and colonized here, and fought among themselves for possession...” (Bramley 1989: 13, 14, 34). Fort het ’n lojale groepie volgelinge opgebou en verskeie wetenskapsfiksie-skrywers soos Eric Frank Russel se novelle *Sinister Barrier* (1943) (waarin vertel word van parasitiese ekstra-terrestriele wat op die mensdom geteer het) het Fort se teorie aangegryp. Nog skrywers wat Fort se teorie as onderbou het was H.P. Lovecraft se rillerboek (met ruimtemonsters wat eers die aarde beheer het en nou onder die see woon vanwaar hul hul terugkoms beplan) en Richard Shaver se bydraes in die tydskrif *Amazing Stories*. Verhale in hierdie tydskrif het voorgegee om op die waarheid gebaseer te wees (Bullard 1996: 28).

2.1.1.4 Die “Vlieënde-piering”-fase (1947-1966)

Kort na die Tweede Wêreldoorlog (in 1947) het ’n Amerikaanse vlieënier gerapporteer dat hy nege helder voorwerpe wat soos “pierings” lyk tydens ’n vlug waargeneem het. Die term “Vlieënde pierings” het na hierdie opspraakwekkende insident gebruiklik geword (Story 1976: 109). Dit is gevolg deur waarnemings van ’n groot aantal soortgelyke “ongeïdentifiseerde vlieënde voorwerpe” (OVV’s) in ’n kort tyd hierna. ’n Wye debat het ontstaan oor die wese en die egtheid van hierdie waarnemings. In die VSA het die staat, en veral die weermag, waarnemings afgemaak as bedrog en ander oorsake daarvoor gesoek. Ondersoeke het ook getoon dat talle waarnemings in werklikheid lugbalonne, vliegtuie, meteorologiese effekte en hallusinasies was. ’n Aansienlike persentasie waarnemings kon egter nooit op dergelyke wyse verklaar word nie (kyk Antonites 1996: 7).

Die Vlieënde piering-manie het teen die middel van die twintigste eeu ’n hernude ontploffing van wetenskapsfiksie asook nie-fiktiewe literatuur (wat grootliks met OVV’s verband hou), laat sien. In heelwat van hierdie boeke is die Antieke

ruimtevaarder-teorie weer gepropageer en het verskeie outeurs werêldwyd daaroor begin skryf⁹⁰. Literatuur oor die onderwerp het gewissel van sensasionele en populêre wetenskap tot meer ernstige werke. Slegs enkele eksponente uit hierdie tyd was uit wetenskaplike kringe. MK Jessup (1900 – 1959) is 'n voorbeeld van 'n persoon met legitieme akademiese kwalifikasies wat die “Ruimte-God teorie” as “werkbare wetenskaplike hipotese” gepropageer het:

Jessup het gepoog om die Ruimtevaarderteorie op wetenskaplike bene te plaas. Hy was 'n dosent in astronomie en wiskunde aan die universiteite van Michigan en Drake en voltooi sy doktorsale studie in astrofisika aan die Universiteit van Michigan. Hy werk ook vir 'n tyd in Suid-Afrika waar hy die grootste refraksie-teleskoop in die suidelike halfmond destyds vir die Universiteit van Michigan oprig en bedryf. Hy doen lank navorsing oor die OVV-fenomeen en publiseer in 1955 sy eerste boek *The Case for the UFO*. Die boek het internasionale erkenning gekry as 'n objektiewe studie van die fenomeen. Jessup werk ook as amateur-argeoloog en doen navorsing by die Maja- en Inka-ruïnes in Sentraal-Amerika en Peru waar hy as kenner van megalitiese klipwerke 'n bydrae lewer. In 1956 publiseer hy sy opspraakwekkende boek: *UFO and the Bible*. Jessup (1956) was saam met VF Brasington (1963) en BH Downing (1967) van die eerste outeurs wat ook die Bybel as bron en begroning vir die Antieke ruimtevaarder-teorie ingespan het⁹¹. Jessup het op die voetspoor van prof Soddy geglo: “All the centre's of civilization ...are but the reviving remnants of an empire and civilization which colonized the world a 100 000 years ago... all present cultures are traceable to a common origin” (Jessup 1955: 144).

---

⁹⁰ Eksponente van die Antieke ruimtevaarder-teorie uit hierdie tyd (1950-1966) was M.K. Jessup, A.K. Bender, G. Adamski, J. Guieu, H.J. Wilkens, L. Pauwels en J. Bergier, R. Charroux, P. Kolosimo, J. Sendy, Y.J. Matsumura, Posnasky en Kiess, Epstein, A. Kazantsev, B. Steiger, W.R. Drake, P. Misraki, F. Thomas, D. Leslie, B. Downing, V. Zaitsev, R. Collyns, A. Landsburg, R. Mooney, R. Noorenbergen, W. Smith, A. Thomas en G.H. Williamson in 'n verskeidenheid publikasies en artikels (kyk Spencer 1997: 79 en 181, Bullard 1996: 28 en Story 1980: 22).

⁹¹ Al drie genoemde outeurs se boeke was ook getiteld “Flying Saucers/UFO and the Bible”.

Die laat veertigerjare van die vorige eeu het die Ruimtevaarderteorie ook weer sterk na vore laat tree in Teosofiese kringe. Twee Kaliforniese studiegroepe te wete die *Borderland Sciences Research Associates* en Mark Probert se *Inner Circle* het 'n sintese bewerkstellig tussen die Teosofiese geloof in “ascended masters” en die nuutgebore OVV-fenomeen. Dit het geboorte gegee aan die begrip “Space brothers”. Teosofiste uit dié tyd het gepropageer dat vlieënde pierings die Aarde vir millennia reeds besoek het (Bullard 1996: 28). Ander Teosofiese skrywers uit hierdie tydperk was Franklin Thomas (kyk 1955) en Brinsley Le Poer Trench (kyk 1960).

Trench se boeke: *Men among mankind* en *The Sky People* (1960) bied een van die vroegste weergawes van die Antieke ruimtevaarder-teorie wat reeds so uitgebreid was dat min werklik oorspronklike idees ná hom geopper is. Ten tye van die publikasie van sy boeke was Trench redakteur van 'n Britse tydskrif *Flying Saucer Review*. Sy boeke bied “...a new picture of mankind's history during the last ten thousand years...” (1960: voorwoord). Trench bou sy teorie op 'n interpretasie van Bybelse en ander antiek-godsdienslike literatuur en dan veral ook die OVV-fenomeen.

Die siening van Teosofiste het nooit veel aandag getrek buite hul eie kringe nie. M.K. Jessup meld in 1956 (17, 30) oor die Teosofiste se poging om die Ruimtevaarderteorie te propageer: “... this school of thought has not attained respectability and may never attain it. Theosophy has been too unscientific and lax in its accumulation of unproven knowledge, and it has not been able to demonstrate the dependability of its channels.”

2.1.1.5 Die “hoogbloei” (1966-1979)

Die “sneller” van die fase wat Bullard (1996: 25, 29) “die hoogbloei” noem in die laat sestigs afgevuur het, word raak deur Story (1980: 18) saamgevat:

In the United States, plans were being made, and publicised heavily for the first manned lunar voyages... When Apollo 8 and its crew of three American astronauts were brought into millions of living rooms all over the

world through the miracle of satellite-television, no one could dispute this historic event. Voyagers into space – a modern-day miracle that had formerly been limited to the science-fiction realm – were no longer a dream.

NASA se ruimteprojekte wat gekulmineer het in die Apollo-maanlandingsprogram in die sestigs van die vorige eeu het volgens Spencer (1997: 77) ’n nuwe belangstellingsfase in die Antieke ruimtevaarder-beweging ingelei. In dieselfde tyd het astronome Carl Sagan en I.S. Scklovskii se populêre wetenskapsboek *Intelligent Life in die Universe* (1966) en Arthur C. Clarke se wetenskapsfiksie werk (wat later ook verfilm is) *2001 – A Space Odyssey* (1968) verskyn. Clarke het met die idee gespeel dat ekstra-terrestriële ruimtereisigers die Aarde drie miljoen jaar gelede besoek het – ’n besoek wat uitgeloop het op die “skepping” van die menslike ras uit primitiewe wesens wat op die planeet geleef het (Spencer 1997: 80). Hierdie gedagte sou in werke van latere advokate dikwels weer opduik⁹².

Spencer kontekstualiseer die ontwikkeling van Antieke-ruimtevaarderteorieë in hierdie tyd binne die tydskader van die “God is dood”-beweging (1966). In Engeland en die VSA het die revolusie van die “sestigs” die jeugkultuur getransformeer en was daar ’n soeke na nuwe lewensin en –betekenis: “... (The) youth was searching for new meanings. Many of the young ... were looking for a ‘cosmic saviour’, a replacement for conventional religion, which many thought had failed them” (Spencer 1997: 55, 78). Baie tydlig was die verskyning van die eerste werk van ’n Switserse skrywer wiese naam sinoniem met die Antieke ruimtevaarder-teorie sou word en wie die beweging ook volgens Bullard (1996: 25, 29) tot sy hoogbloei in die sewentigs sou lei. Hierdie outeur was **Erich von Däniken**⁹³.

---

⁹² Daar word selfs beweer dat Erich von Däniken hierdie hipotese by Clarke “geleen” het.

⁹³ Biografieë van Von Däniken kom voor op die webblad www.aas-ra.org/evd in Story (1980: 15) en in die eerste uitgawe van die tydskrif *Legendary Times* (1999).

Von Däniken het in 1968 sy eerste boek, *Erinnerungen an die Zukunft*, gepubliseer. Dit is in 1969 in Engels uitgegee as *Chariots of the Gods*. Hy sou later 'n hele reeks publikasies oor die onderwerp die lig laat sien (25 boeke waarvan meer as 56 miljoen kopieë verkoop is) en het hiermee internasionale bekendheid verwerf. Sy bekendste boeke sluit in: *Return to the Stars* (1970), *The gold of the gods* (1973), *In Search of Ancient Gods* (1974), *According to the evidence* (1977), *The Eyes of the Sphinx* (1996) en *The Return of the Gods* (1997). Von Däniken ('n eertydse hotellier) het geen spesifieke opleiding in die oudheidkunde gehad nie. Hy het ook ernstige kritiek gekry oor die wetenskaplikheid en feitelike houdbaarheid van sy werk (Spencer 1997: 97).

In die vroeë-sewentigs van die vorige eeu publiseer Josef Blumrich ('n ingenieur by NASA), Vaughn Greene, Irwin Ginsburgh, Marc Dem en Gerhard Steinhauser ook oor die onderwerp (vgl Bullard 1996: 29). Outeurs uit hierdie tydperk wat ook baie bekend sou word is Zecharia Sitchin en Immanuel Velikovsky. Velikovsky se bekende boek was *Worlds in Collision* (sa). 'n Film is ook met dieselfde titel vervaardig. Daar bestaan selfs 'n Afrikaanse vertaling van die boek getiteld *Botsende wêreld*.

Heelwat meer tegniese van aard, het **Zecharia Sitchin** se werke baie in gemeen met dié van Von Däniken. Sitchin doen hom voor as 'n "Semitiese historikus en taalkenner". Sy navorsing van antieke Semitiese mitologieë en literatuur by name Hebreeuse, Sumeriese, Assiriese, Babiloniese en Hetitiese tekste, lei hom tot sy teorieë oor die gebeure aan die dagbreek van die moderne geskiedenis. Sy teorieë is grootliks begrond op 'n interpretasie van antieke Sumeriese tekste. Sy boeke vorm 'n reeks bekend as *The Earth Chronicles* en sluit in: *Genesis Revisited* (sa), *The 12th Planet* (1976), *The Stairway to Heaven* (1980), *The Wars of Gods and Men* (1985), *The Lost Realms* (1990), *When Time Began* (1993) en *Divine Encounters* (1995).

Teen die einde van die sewentigs van die vorige eeu het belangstelling in- en boekverkope oor die onderwerp begin taan. Die tema van Antieke ruimtevaarders was oorontgin en skrywers het so oor en weer by mekaar geleen dat selfs ooglopende foute gedupliseer is. In hierdie tyd het 'n skeptiese reaksie ook begin momentum kry. Van die

mees uitgebreide kritiek op die ruimtevaarderteorie is in die twee boeke van Ronald Story uitgewerk (1974 en 1980).

2.1.1.6 Die New Age-fase (1979-2000)

Die einde van die sewentigs van die vorige eeu het die begin van die bloeitydperk van 'n heelwat ouer lewensopvatting bekend as die "New Age-beweging" gesien. Bramley (1989: 427) noem die beweging 'n "loosely-knit religious movement that seeks the dawn of a New Age on Earth in which spiritual freedom, physical health and world peace will prevail". Die beweging bevat talle elemente van Boeddhisme en Oosterse mistiek en verteenwoordig 'n algemene denkkader van holisme (Steyn 1994: 6) As moderne uitloper van die ou Teosofiese vereniging, het skrywers wat as "New Agers" getipeer word in eietydse konteks 'n hernude belangstelling in die Ruimtevaarderteorie en die OVV-fenomeen laat ontketen⁹⁴ (Spencer 1997: 55, 96; Antonites 1996: 8).

Heelwat erkende New Age outeurs het in resente tye oor die Antieke ruimtevaarder-teorie begin publiseer. Voorbeelde is W Bramley (*The Gods of Eden*, 1993), M Drosnin (*The Bible code*, 1997), Alan Alford (*The Gods of the New millennium*, 1997), M Cotterell (*The Supergods*, 1997) en G. Hancock, R. Bauval & J. Grigsby (*The Mars mystery*, 1998). Ook die latere werke van outeurs soos Von Däniken en Sitchin toon baie ooreenkomste met tipiese New Age-perspektiewe.

Uit eie bodem het Guiseppe Filotto een van min lokaal gepubliseerde boeke oor die Antieke ruimtevaarder-teorie geskryf (*The face on Mars*, 1995). Filotto beredeneer sy weergawe van die teorie vanuit die aanname dat die sogenaamde gesig en piramides wat in 1976 op die planeet Mars gefotografeer is, kunsmatig van oorsprong is. Hy bied sy begrondings uit moderne ruimtenavorsing, antieke tegnologie en 'n herinterpretasie van

---

⁹⁴ Dit word onder 2.2.2 aangetoon dat die opkoms van die New-Age lewensopvatting op sy beurt die nuutste denke in die Antieke ruimtevaarder-beweging aangevuur het.

Ou Testamentiese tekste. Nog 'n plaaslike outeur wat oor die Antieke ruimtevaarder-teorie gepubliseer het is Elizabeth Klarer. Haar boek *Beyond the light barrier* (1980) (wat eintlik haar outobiografie is) was 'n internasionale verkoper. Hierin vertel sy van haar kontak met ekstra-terrestriële wesens en “geheime kennis” wat op die wyse aan haar openbaar gemaak is.

Die werke van gemelde outeurs kombineer die Antieke ruimtevaarder-teorie met beginsels wat algemeen deur die New Age-beweging gepropageer word. Ironies genoeg, bied die omvangryke werke van New Age-skrywers nie juis nuwe perspektiewe bo die van outeurs uit vorige generasies nie. Hulle werke vertoon eerder kenmerke van 'n herontdekking van die ouer (Teosofiese) vorme van die Ruimtevaarderteorie. By New Age-outeurs is daar duidelik ook 'n nieu-religieuse toepassing van die teorie waarneembaar. Bramley stel:

The ancient astronaut theory with its postulate that some ancient religious events were the doings of a space age extra-terrestrial society... has caused the veil of myth that once surrounded UFO's to partially fall. Perhaps as a result, an effort has been made through the New Age movement to re-establish the old religious beliefs that the E.T. race seen flying about our skies ... should be looked to as a source of salvation.

(Bramley 1989: 428).

Wat Bramley na verwys is 'n soort “ekstra-terrestriële eskatologie” en “nieu-soteriologie” wat by New Age-outeurs voorkom. Dit hou dikwels verband met “geheime ontdekkings” oor die toekoms van die aarde en die “wederkoms” van Ruimtevaarders wat op een of ander wyse sal bydrae tot die totstandkoming van die nuwe “goue eeu”.

Volgens Steyn (1994: 170) is 'n internasionale organisasie bekend as die “Academy of Future Science” wat deur dr J.J. Hurtak gestig is, een van die prominente propageerders van die Antieke ruimtevaarder-teorie onder New Agers in Suid Afrika.

2.1.2 Moderne Antieke Ruimtevaarder-studiegroepe

Enkele groepe bestudeer in resente tye die Ruimtevaarderteorie en publiseer van tyd tot tyd daaroor. Hiervan is die “Ancient Astronaut Society”, ’n groep bekend as die “Archaeology, Astronautics & SETI Research Association” (AAS RA) en die fundamentalistiese “Watcher”-groep voorbeelde:

2.1.2.1 Die “Ancient Astronaut Society”

Hierdie vereniging (gestig in 1973) het voortgevloei uit die werk van Erich von Däniken. Die groep hou hulself besig met sogenaamde “Paleo-SETI Research” en “the quest for the truth about mankind’s past”. Hulle stel hul doelwitte soos volg:

... To collect, exchange and publish evidence to determine whether Earth was visited in the remote past by intelligent beings from outer space, and whether a highly developed, technological civilization existed on Earth before our recorded history.

(www.access.ch/aas).

Die volgende inligting word in die vereniging se webblad aangedui as sake waaroor intens navorsing gedoen word:

- The origins of life on Earth.
- The origins of intelligence on Earth.
- The origins of religions and the original core of global mythologies.
- The construction and motivation of structures from prehistoric times for which there is as yet no explanation.
- The origins of worldwide giant ground drawings and hill figures which are

designed in such a way that they can only be seen from the air.

(www.access.ch/aas)

Die vereniging is van mening dat die Antieke ruimtevaarder-teorie al hoe meer in wetenskaplike kringe aanvaar word en roem daarop dat minstens 25% van hul lede wetenskaplikes is (Annable 1997: 319).

2.1.2.2 “Archaeology, Astronautics & SETI Research Association”

Hierdie betreklik nuwe groep bestaan sedert 1999 en kom op sy beurt voort uit die Ancient Astronaut Society. Volgens hul inligtingsblad is hul doelwit die volgende⁹⁵: “The AAS RA is determined to prove, using scientific methods... whether or not extraterrestrials have visited Earth in the remote past.” Hul kwelling is dat “general sciences have a tendency to ignore or underestimate the unexplained...” Hulle soek antwoorde op die volgende vrae:

- Could it be that extraterrestrials have visited Earth a long time ago?
- Could the knowledge of apparently highly advanced technology in ancient civilizations be related to alien contact?
- Did extraterrestrial visitors interfere with or even guide human and cultural evolution?
- What traces do we currently find on Earth or in our planetary system that might indicate such visits?
- What are the implications and consequences of proving ‘we are not alone – and never have been’?

---

⁹⁵ Kyk ook hul webblad (www.aas-ra.org).

- Are we humans really the pinnacle of creation?

(AAS RA Inligtingsblad).

Die vereniging gee 'n maandelikse publikasie *Legendary Times* uit. Daarin word berig oor die nuutste navorsing op die gebied. Op die voetspoor van 'n ene dr Vladimir Avinsky word die term "Paleo-SETI" deur die vereniging verkies as "...scientific term for the revolutionary theory which maintains that extraterrestrials have visited Earth in ancient times and, in whatever form that may have been, had an influence on the development of mankind" (Tsoukalos 1999: 4).

2.1.2.3 Die "Watcher"-groep

Die "Watchers" (ook bekend as die "Sky-watchers"⁹⁶) is 'n New Age-georiënteerde groep Christen-fundamentaliste in die VSA wat op die Internet publiseer om die wêreld te "waarsku teen die misleidings van die eindtyd". Die groep het oënskynlik ontstaan na publikasie van 'n boek *The Watchers* van 'n ene Raymond Fowler wat handel oor die OVV-ontvoeringszaak van Betty Andreasson. In hierdie boek maak sy die "geestelike aard en oorsprong" van ekstra-terrestriële besoekers aan die wêreld bekend (Stetson 1995: www.spiritweb.org/Spirit/ufo-and-bible.html).

Terwyl die meeste Christen-groepe die siening van die Antieke ruimtevaarder-teorie summier verwerp, het hierdie groep die teorie in hul teologie ingewee. Hulle doen dit deur 'n direkte verband tussen ekstra-terrestriële ruimtevaarders en demoniese magte te trek⁹⁷. Hulle meen dat die Antichris en Satan met sy demone agter sowel antieke ekstra-

---

⁹⁶ Larson (1984: 350) behandel hierdie groep in sy boek as 'n "kultiese beweging".

⁹⁷ Die beskuldiging dat OVVs verband hou met die demoniese, bestaan lank reeds (vgl Jessup 1956: voorwoord en Stetson 1995: www.spiritweb.org/Spirit/ufo-and-bible.html).

terrestrïële besoekers en moderne OVV's skuil: "The UFO manifestations seem to be, by and large, merely minor variations of the age-old demonological phenomenon ..."
(www.mt.net/~watcher/).

Die volgende uittreksel uit hul webbladsy illustreer hoe die Watcher-groep die postulate van die Ruimtevaarderteorie in hul teologie ingebou het:

UFOs, Aliens & Antichrist, The Angelic Conspiracy & End Times Deception: Many Christians recognize UFO's, ancient astronauts (Genesis 6:2) and extraterrestrials as being under the authority of the Prince of the Powers of the Air, Lord of those that fly ... Satan. We are warned not to believe them, for they have an agenda ... to mislead the world.

(www.mt.net/~watcher/).

Ons sluit dan hiermee die diakronies-historiese oorsig oor die Antieke ruimtevaarder-teorie af. As deel van die proses om die denke wat die teorie onderlê te kontekstualiseer, word verskillende faktore nou oorweeg wat uit hierdie konteks instrumenteel was aan die geboorte en ontwikkeling daarvan:

- In eietydse konteks blyk die “postmodernisme” en gepaardgaande New Agedenkwêreld ’n nuwe tuiste vir dié denke te bied en stimuleer dit tans ’n heropbloei van die Ruimtevaarderbeweging, hoewel in ietwat nuwe gedaente.

2.2.1 Sekularisme en die opkoms van die wetenskap en tegnologie

(a) Sekularisme en modernisme

Terwyl die Westerse samelewing vir eeue deur die Joods-Christelike wêreldbeeld onderbou is, sou daar sedert die Verligting ’n dramatiese paradigma-verskuiwing kom. Die ganse Westerse beskawing is wesenlik beïnvloed deur ’n beweging wat die outonomie van die menslike rede en sy vermoë om die werklikheid volledig en finaal te ken, beklemtoon het. Die wêreld is in hierdie proses geontmitologiseer en geontdemoniseer. Die resultaat was ’n toenemende ontkerstening van die wêreld en die uiteindelijke ontkenning van die betrekking tussen God en wêreld en God en mens. Die weg is gebaan tot volle mens-en-wêreldgerigte denke. Hierdie proses van “sekularisasie” het gemanifesteer in en grootliks bygedra tot die ontwikkeling van die wetenskap, die tegnologie en die natuurwetenskaplike wêreldbeeld van die Weste (Van der Merwe sa. b. 59, Heyns & Jonker 1977: 119-121)

Antonites (1996: 41) wys daarop dat die desakralisering van die wêreld en die daarmee-gepaardgaande strewe na wetenskaplike denke aanvanklik deur die Bybel self⁹⁹ en die Joods-Christelike lewens- en wêreldbeskouing (wat teen die ontokratiese gestry het), aangemoedig is. Die sekularisasieproses het egter verword en die verabsoluteerde verloop daarvan het ’n “sekularisme” geword (Viljoen sa. c. 2.1) Die resultaat hiervan was enersyds dat Westerlinge by die dag meer vervreemd van godsdiens geraak het en dat die wetenskap en die tegnologie andersyds veel meer

---

⁹⁹ Die O.T. toon dikwels iets van ’n nuuskierigheid om meer te wete te kom van die natuur en sy geheime deur middel van die rede te beheers. Bocke soos Genesis het eintlik ’n “ontmitologiseringsproses” van die wêreld begin: Die skeppingsgeloof was daarop gebaseer dat die heelal nie gepersonifiseerde magte verteenwoordig nie en self ook nie goddelik is nie.

geword het as net 'n wêreldbeeld. Die “wetenskap” het toenemend die plek van godsdiens in die denke van Westerlinge ingeneem - in so 'n mate dat daar gepraat kon word van die wetenskap en tegnologie as nieu-mitologie en kwasi-godsdiens (Alberts 1996: 13; Van Wyk 1999: 85).

Hierdie verwerde wêreldbeeld is ook die een wat in eietydse gesprek aangedui word as “modernisme” – 'n wêreldbeeld wat ontwikkel het uit die mensdom se bykans afgodiese beheptheid met wetenskap. Hierdie idioom is van nature teësinning om te praat oor godsdienstige of “metafisiese” aangeleenthede (kyk Beukes 1998: 1081) en wou sodanige sake eerder “ontmitologiseer” of herformuleer in die begripswêreld van die wetenskap. Die poging van die modernisme was om iets universêls tussen “bekende” (natuurwetenskaplik toetsbare) en “onbekende” (metafisiese) dinge te vind wat logies aanmekeer sou bind (Beukes 1998: 1077). In hierdie poging het die Antieke ruimtevaarder-teorie sy ontstaan gehad as 'n poging om metafisiese (godsdienstige) konsepte te verbind met eietydse fisiese en natuurwetenskaplike konsepte in 'n poging om godsdiens in lyn te bring met die wetenskap¹⁰⁰.

(b) Die opkoms van die natuurwetenskap en die tegnologie

Die Sekularisme kan beskou word as die onderbou en stimulant vir die opkoms van die wetenskap en tegnologie (Van der Merwe sa. b: 59). Denke wat die Antieke ruimtevaarder-teorie onderlê, is beslis gevoed deur wetenskaplike vooruitgang in die twintigste eeu – veral op die gebied van die astronomie en die ruimte-tegnologie¹⁰¹ (Steyn 1994: 63, 114).

Kruger (1982: 11) verduidelik hoe wetenskaplike vooruitgang tradisionele godsdienstige opvattinge in hul fundamente geskud het. Die Newtonse meganistiese

---

¹⁰⁰ Vergelyk Story 1980: 18.

¹⁰¹ In 1.2.5 is aangetoon hoe Von Däniken byvoorbeeld nuwe fisiese konsepte soos “tydsrekking” en kernvuurpyl-tegnologie gebruik om die waarskynlikheid van sy teorie te substansieer.

wêreldbeeld is dramaties verander met ontdekkings van die nuwe fisika wat gelei het tot die formulering van die Relatiewiteits- en kwantumteorieë. Hierdie teorieë deur bekendes soos Max Planck, Albert Einstein, Niels Bohr en Erwin Schrödinger het die fondasie van realisme, reduksionisme en determinisme laat krummel. Moderne natuurwetenskaplike ontdekkings was aan die een kant baie belangrike stimuli in die ontwikkeling van “alternatiewe” godsdienstige opvattinge (Steyn 1994: 63, 114). Aan die ander kant is talle ruimte-eeuse vorderinge in kennis en tegnologie teoreties en prakties hierdeur moontlik gemaak.

Volgens Story (1980: 18) het die tegnologiese vooruitgang in die vorige eeu gekulmineer in die maanlandings- en ruimte-eksplorasieprogramme. Die ideale klimaat is geskep waarin die Antieke ruimtevaarder-teorie kon gedy. Dit het die weg gebaan vir “tegnologiese interpretasies” van Bybelse en ander religieuse tekste. Die gedagte onderliggend was dat ons ons nou werklik in die ruimte-eeu bevind en dat dit daadwerklik moontlik is om na ander wêreld te reis. As óns dit kan doen, waarom sou intelligente wesens van ander wêreld (wat moontlik veel langer as die mensdom bestaan) dit nie vir eeue reeds kon doen nie? Story sê: “...a feat accomplished by von Däniken was seemingly to reconcile modern science with a literal interpretation of the Bible” (1980: 19) en “Everything we’ve ascribed to God, in our religions of the past, we could equally well ascribe to extremely advanced superbeings from ‘out there’ in the far reaches of space” (1980: 18).

Die kenteorieë van die **empirisme** en die **rasionalisme** het die praktyk van die fisiese wetenskappe ontwikkel in die ideaal van alle wetenskap. Kritiese-rasionalisme beklemtoon die rol van teoretisering in die wetenskap en die waarde van ’n inisiele verwagting (die “hipotese”) as basis vir verdere navorsing (Kruger 1982: 13). Die Ruimtevaarderteorie het opportunisties die geleentheid en populêre openheid tot teoretisering aangegryp om die ruimtevaarder-filosofie as wetenskaplike “hipotese” te legitimeer en te propageer.

2.2.2 Postmodernisme en die New Age-beweging

(a) Postmodernisme

Die mees resente paradigmatiese verskuiwing, wat tans ook die middelpunt van bespreking in wetenskaplike kringe uitmaak¹⁰², is die sogenaamde **postmodernisme**. Hierdie steeds ietwat onverstaande paradigma, kan eintlik net begryp word as 'n reaksiebeweging teenoor die voorafgaande wêreldbeeld. Steyn (1994: 7, 8) som haar indrukke van die postmoderne paradigma soos volg op:

In recent years the term 'modern' has become laden with derogatory implications. It is no longer a term of admiration or synonym for 'contemporary'. Modernity is now regarded as a worldview which has developed from people's infatuation with science, characterised by rationalism, individualism, materialism and secularism... Modernity, with its negative forces, has failed to satisfy some of the deepest needs of humankind. There is a vision that what humanity needs for survival on this planet is to transcend modernity and enter into a postmodern world... There is no consensus on what the postmodern worldview constitutes...

Dit blyk dat postmodernisme in godsdienswetenskaplike sin, primêr te make het met 'n wegbeweging van die kille rasionalistiese en natuurwetenskaplike wêreldbeeld van die voorafgaande (modernistiese) tydperk en 'n herontdekking en herwaardering van menslike spiritualiteit verteenwoordig. Steyn sê dat die postmoderne wêreldbeeld op soek is na "a comprehensive and inclusive worldview which will do justice to the inherent spiritual nature of humankind" (1994: 311) en: "...the emergence of a new spirituality represent a postmodern approach inasmuch as they are rejections of the modern worldview in favour of something radically new" (Steyn 1994: 313). Thomas Luckmann (soos aangehaal deur Steyn 1994: 9) wys uit dat die oorgang vanaf modernisme na postmodernisme 'n agteruitgang in geformaliseerde kerk-georiënteerde

---

¹⁰² Kyk Beukes (1996, 1998, 2000).

godsdienste verteenwoordig, maar nie noodwendig in godsdienste *per se* nie.

Waar die idioom van die modernisme teësinning was om te praat oor godsdienstige of “metafisiese” aangeleenthede (kyk Beukes 1998: 1081) het die postmoderne idioom begin deur die werk van revolusionêre denkers soos Adorno, wat beweer het dat dit juis die filosofie se opgaaf geword het om die “onsêbare te sê en die ondinkbare te dink” (Beukes 1998: 1076).

Ninian Smart (1989: 135) stel dat die postmoderne houding jeens godsdienste drie reaksie-patrone toon: **reaffirmasie**, **eksperimentering** en **sinkretisme**. Die Ruimtevaarderteorie word goed geakkommodeer in ’n postmoderne ambisie om konsepte te oorweeg en geestelike dimensies op te soek wat in die modernistiese tyd as onsinning beskou sou gewees het (Beukes 1998: 1081).

Verskeie “herlewingsbewegings” het in resente tye vanuit die postmoderne wêreldbeeld en as reaksie teen die sekularisme en modernisme na vore gekom¹⁰³. Hierdie bewegings word deur etlike moderne godsdienste-wetenskaplikes beskou as pogings om te kompenseer vir die leemte wat in die Weste ontstaan het deur die verval van godsdienste (Coleman & Baum 1983: 2, Van der Merwe sa. b: 60). Uit die vergane godsdienste en in die rommel van die geontmitologiseerde wêreld van die sekularisme, verrys nuwe godsdienstige en pseudo-godsdienstige opvattinge, ideologieë en kwasi-godsdienste (Kruger 1982: 2). Hierdie bewegings (wat meestal alternatiewe interpretasies van tradisionele godsdienstige opvattinge behels) kan as pogings gesien word wat as’t ware tot die “redding” wil kom van godsdienste en dit weer “nuwe lewe” wil gee. In hierdie milieu kom ’n ou bekende skielik weer na vore, hoewel in eïfens gemodifiseerde vorm: Die Antieke ruimtevaarder-teorie!

(b) Die New Age-beweging

---

¹⁰³ Oosthuizen (1977: 355) meen dat die charismatiese beweging ’n reaksie is teenoor die sekularisme met die nadruk op die rede. Steyn (1994: 7, 50, 314) dui ook aan dat dié beweging vele New Age kenmerke vertoon.

The search for meaning in the modern world is pervasive and the core of the New Age movement can be seen as a popular manifestation of a new postmodern perspective that is currently being exposed by some of our foremost philosophers, theologians, sociologists and scientists.

(Steyn 1994: 311)

Die New Age-beweging deursuur tans die Westerse samelewing (Brockway et al. 1987: 3). Tekens van die beweging se invloed is nie net waarneembaar op godsdienstige front nie, maar ook in verskillende sektore van ons samelewing soos die opvoeding en die wetenskap (Steyn 1994: 1). Die beweging het 'n belangstelling aangevuur in 'n groot verskeidenheid onderwerpe wat op die oog af niks met mekaar in gemeen het nie. Boekwinkels weerspieël hierdie belangstelling in literatuur oor menslike potensiaal ontwikkeling, ekologie, astronomie en "esoterica" soos Oosterse filosofieë, astrologie en OVV's. Dit verteenwoordig 'n reuse paradigma-verskuiwing waarin nuwe betekenis gegee word aan konsepte soos "God", "menswees", "die skepping", "waarheid", "goed en kwaad" en so meer. Dit het ook 'n direkte impak op moderne Westerlinge se wêreldbeeld en lewenstyl (Steyn 1994: 1).

Steyn (1994: 8) dui aan waarom die New Age-beweging 'n **postmoderne fenomeen** is¹⁰⁴. Soos die sekularisme die opkoms van die wetenskap en tegnologie in die modernistiese tyd as geestelike onderbou gehad het, blyk die postmodernisme op sy beurt die onderbou te verteenwoordig van die New Age-lewensopvatting.

Daar bestaan reeds vir eeue 'n godsdienstige subkultuur in die Christendom wat die "alternative tradition" en die "perennial philosophy" genoem word (Steyn 1994: 5). Die kontemporêre kontinuering van hierdie tradisie vind ons in 'n baie wye geestesstroming wat onder die oorkoepelende term as die "New Age Movement" beskryf word (Steyn

---

¹⁰⁴ Kyk ook Griffen (1988), Laszlo (1972) en Von Bertalanffy (1968).

1994: 63; Le Bar 1989: 152v). Steyn sê oor hierdie beweging “It contains ideas and practices which have existed on the fringes of Christianity ever since its inception” (1994: 5). ’n Uitloper van hierdie eeouwe tradisie was die Teosofiese vereniging, waar die Antieke ruimtevaarder-teorie ook oorspronklik geopper is (kyk 2.1.1.2). Die New Age-beweging is op sy beurt ’n moderne uitloper van die ou Teosofiese tradisie en die Teosofiese vereniging vorm vandag nog die ruggraat van New Age-denke (Steyn 1994: 96). Behalwe vir genoemde New Age-outeurs wat oor die onderwerp publiseer (kyk 2.1.1.6), is die verband tussen die Ruimtevaarderteorie en New Age-denke veral sigbaar in die gesamentlike historiese wortels daarvan.

Die oorspronklike doel van die Teosofiese vereniging was “...to collect and diffuse knowledge of the laws which govern the universe” (Campbell 1980: 28). Die vereniging is kort na sy stigting na Indië verskuif as die nuwe hoofkwartier daarvan. Blavatsky (die stigter van die vereniging) sê dat hulle ’n “ancient wisdom religion” aanhang wat ontstaan het in ’n “ancient civilisation in which there was a unity between science and religion” (Steyn 1994: 97). Vandag nog is die bevindinge van die moderne wetenskap (veral die fisika) vir New Agers van bykans religieuse belang. Die leerstelling van die Teosofiese vereniging word soos volg deur Steyn (1994: 98) opgesom: “Within the Absolute there are vast numbers of universes and within each universe many solar systems, all in a process of evolution”. Dit is uit hierdie “kosmiese wêreldbeeld”¹⁰⁵ duidelik waar die hoekstene van die Antieke ruimtevaarder-teorie gemessel is.

Steyn (1994: 45) wys daarop dat OVV’s en ekstra-terrestriële van vroeg af ’n integrale deel van New Age-denke uitgemaak het. Sy sê “In general, New Agers regard extra-terrestrial contact in a positive light...” en “...the belief in visitations from other galaxies has a substantial following in certain sectors of the (New Age) movement” (1994: 232, 170). Heelwat moderne Ruimtevaarderteorie-aanhangers word dan ook as “New Agers” getipeer.

---

¹⁰⁵ Kyk Steyn (1994: 155)

Die opvattinge van die Antieke ruimtevaarder-teorie, spesifiek die “genetic interference by extra-terrestrials” (Steyn 1994: 232) het by New Agers ’n antropologie gevestig wat as “unlimited human potential” verkondig word (Steyn 1994: 240, Coleman & Baum 1983: 1). MacLaine (1983: 437) sê: “Maybe the tragedy of the human race was that we had forgotten we were each Divine”. Spangler (1977: 59) sê in dieselfde verband: “...the true revolution now taking place is the redefinition of the true nature of man... For centuries we have worked and struggled under a short-sighted view of what we are. We have set our sights at too low a level of defining the nature of man”. Dit is nie ’n lang pad vanaf die opvatting dat ons deur die gode “geskep is” na die New Age-antropologie van die “inherent divinity of human beings” nie (vgl Steyn 1994: 255)¹⁰⁶.

Dat verskeie Antieke ruimtevaarder-eksponente sterk beïnvloed is deur veral New Age-opvattinge oor die **eskatologie**, is duidelik. New Agers handhaaf die beskouing dat die wêreld en die mensheid op die rand van ’n nuwe (goue) era staan wat radikaal van dié van die vorige millennium sal verskil. Hierdie “New Age” sal gekarakteriseer word deur ’n “fundamentele transformasie van menslike bewussyn” wat uiteindelik sal lei tot die fundering van ’n nuwe beskawing (Steyn 1994: 155). Dit is volgens Steyn (1994: 149) veral outeurs wat deur die Teosofiese tradisie en die Christendom se apokaliptiek beïnvloed is, wat “die wederkoms” van die Ruimtevaarders beskou as wesenlik tot die totstandkoming van die nuwe “goue eeu” (vgl Story 1976: 119).

Dit blyk dus dat die Antieke ruimtevaarder-teorie in eietydse konteks in die New Age-opvatting ’n nuwe teelaarde gevind en tans as onlosmaaklike meeloper van die beweging verkondig word. Dit moet nogtans nie misgekyk word dat daar ook wesenlike verskille tussen die twee bewegings bestaan nie: Die mees noemenswaardige is die feit dat die New Age neig tot mistiek in hul denke (Steyn 1994: 85, 116) terwyl Antieke

---

¹⁰⁶ Kyk ook die leerstellinge van Ron Hubbard se Scientologie wat glo dat die mens ’n afstammeling van ’n kosmiese ras “gode” is wat op die Aarde kom woon het. Die “dianetiese metode” wil die mens hierdie herkoms en sy inherente potensiaal laat ontdek (vgl Larson 1984: 313).

ruimtevaarder-konsepte godsdiens juis op tipies modernistiese wyse probeer rasionaliseer en herinterpreteer. Die Ruimtevaarderteorie sou as die meer rasionele uitloper van die New Age-beweging beskou kon word.

Oor die toekoms van die New Age-beweging sê Steyn:

...it can be stated that ... the New Age movement will have a significant influence on all the societies in which it is active... The debate on the new, postmodern paradigm is intensifying in many diverse disciplines and this will probably remain a topic of unabated concern for some years to come... It can therefore be concluded that the new consciousness is here to stay even if the New Age movement, in much the same way as its precursors (the subcultures of the fifties and sixties), fades into oblivion.

(Steyn 1994: 313-314).

HOOFSTUK 2.3

VERKLARINGS VIR DIE AANHANG VAN DIE ANTIEKE RUIMTEVAARDER-TEORIE

Noudat 'n beter perspektief verkry is van die historiese ontwikkeling en die denkwêreld waaruit die Ruimtevaarderteorie gebore is, word gekyk na pogings om die ontstaan en gewildheid van die Ruimtevaarderteorie te verklaar. Die hoop is dat dit 'n aanduiding sal gee van die **funksie** wat die teorie vervul: 'n Godsdienwetenskaplike navorser kan nie anders as om te vra na die onbevredigde behoeftes wat mense aantrek na aanvaarding van spesifieke godsdienstige oortuigings in 'n soeke na antwoorde en geestelike vervulling nie (Van der Merwe 1985: 514). Dus, wat is die **funksionele plek** van die Antieke ruimtevaarder-teorie?

Steyn (1994: 138) sê dat daar twee belangrike vrae is waarop 'n godsdiennavorser 'n antwoord moet kry:

- Eerstens die “**waarom?**”-vraag: Wat laat mense glo wat hulle glo.
- Tweedens die “**waarom nou?**”-vraag: Wat in eietydse konteks laat mense hierdie bepaalde oortuiginge glo?

Ellwood (in Story 1976: 123) vra die vraag: “Why is it important to some people to see UFO's in the Bible and in ancient myths and symbols around the world?” Carroll (sa.) vra: “Why... such an explanation as von Däniken's?” en Fagen: “Why does anyone take von Däniken seriously. ... Why does the ancient astronaut cult flourish while serious, scientific investigations... provoke almost no popular attention?” (www.discoveringarchaeology.com).

Hafernik sê in sy konklusie oor die werk van Sitchin: “...he paints a picture that is very attractive. One wants to believe it, for it explains so many things” (1996: www.geocities.com/area51/corridor/8148/hafner). Die vraag is egter waarom die

Ruimtevaarderteorie so aantreklik is? Waarom sou mense dit graag **wou** glo? Dus - watter innerlike vrae en behoeftes word daardeur aangespreek of bevredig?

Verskeie outeurs teoretiseer oor die aanhang wat “esoteriese teorieë” soos OVV’s en die Ruimtevaarderteorie geniet en probeer ’n verklaring daarvoor vind. Dit word meestal in een van twee hoofrigtings gesoek:

- Een groep bied die ekwivalent van wat in die algemene godsdienswetenskap ’n “**transendentalistiese verklaring**” genoem sou word. (Daar sou ook van ’n “**supernaturalistiese verklaring**” gepraat kon word). Die uitgangspunt is dat die OVV-fenomeen “bo-natuurlik” van oorsprong is en dat **eksterne faktore** mense daartoe bring om oortuigings in dié verband te handhaaf.
- Die ander groep bied wat in die godsdienswetenskap “**naturalistiese verklarings**” genoem sou word. (Daar sou ook van “**funksionele verklarings**” gepraat kon word). Die oortuiging is dat **interne faktore** mense lei tot ’n bepaalde geloof.

2.3.1 Supernaturalistiese verklarings

Hierdie verklaring soek die oorsaak vir godsdienstige verskynsels “buite die mens” (Van der Merwe sa. a: 13). Die transendentalistiese (of “bipolêre”) verklarings vir godsdiens wat vir lank nie prominent fungeer het in die godsdienswetenskap nie, blyk in eietydse godsdienswetenskap weer in heroerwering geneem te word. Van der Merwe (sa. b: 21) stel dat dit vandag al meer erken word dat ’n ervaring van die transendente in alle godsdienste wesenlik is – al is dit so dat daar ’n groot verskeidenheid opvattinge bestaan oor die aard van die transendente. In hierdie opsig is die Ruimtevaarderteorie nie “oudmodies” as ontologiese verklaringsmodel nie:

Die teoloog Friedrich Schleiermacher was van die eerste godsdienswetenskaplikes wat die transendentalistiese verklaring gepropageer het. Hy het in reaksie op die sieninge van Kant, godsdiens en teologie weer “respektabel” probeer maak. Hy het

aangevoer dat godsdienste die gevolg van die mens se “intuïtiewe bewussyn” van die transendente werklikheid is. Rudolf Otto het by Schleiermacher aangesluit. Hy het geglo die mens erken die transendente omdat ’n “oertipiese Godsbewussyn” by hom ingeskape is. Die meer resente teoloog, Wolfhart Pannenberg, is van mening dat die moderne ateïsme op swak fundamente berus. Hy glo dat daar eers bewys moet word dat en waarom die legio getuïenis wat oor duisende jare aangaande die transendente werklikheid versamel is, ongeldig sou wees. Die mensdom het dit vir millennia makliker gevind om godsdienstig te wees as ateïsties. As die kollektiewe ervaring van die mensdom oor duisende jare in aanmerking geneem word, is dit meer voor die hand liggend om ’n transendente werklikheid ernstig op te neem as om dit nié te doen nie (Van der Merwe sa. b. 22).

Toegepas op die Ruimtevaarderhipotese verteenwoordig dit die uitgangspunt dat wetenskaplike ontwikkeling, voortgaande navorsing en moderne ontdekkings self daartoe meewerk om navorsers en volgelinge te oortuig dat (supernaturalistiese) sake soos die OVV-fenomeen ’n realiteit is:

Daar is gewys op die feit dat al meer wetenskaplikes byvoorbeeld die realiteit van die OVV-fenomeen aanvaar (kyk 1.3.1.4). Selfs baie kritiese outeurs soos Story sê: “I do feel that a genuine UFO mystery exists... There is no question but that UFOlogy has become more respectable in recent years, both among scientists and the general public (Story 1980: 139-140; kyk ook Spencer 1997: 9). Die bekende OVV-navorsers Arthur C. Clarke het geskryf: “A small proportion of UFOs have never been satisfactorily explained, and the theory that they are visitors from outer space is a perfectly reasonable one...” (aangehaal deur Story 1980: 139).

Antonites wys daarop dat die wetenskaplike wêreld nog altyd gemotiveer is deur ontdekkings en vindingryke visionêre wat onkonvensionele teorieë oorweeg en met alternatiewe opvattinge geëksperimenteer het. Sonder kreatiewe denkers soos Albert Einstein en Stephan Hawking, sou die wetenskap byvoorbeeld steeds sonder die insigte van die Relatieweiteits- en kwantumteorieë moes klaar kom. Antonites is een van ’n

groeïende aantal wetenskaplikes wat van mening is dat die nuutste rigting van die natuurwetenskap ons dwing om die moontlikheid van buite-aardse intelligensie ernstig op te neem. Hy sê:

Die ontologiese posisie van die VVV kan nie sonder meer gereduseer word tot die heersende godsdiensig-kulturele situasie... nie. Ons kan konkludeer dat daar grootliks voldoen is aan die noodsaaklike voorwaardes... Dit hou weer die konklusie in dat buite-aardse rasionele bestaanswyses nie meer op die vlak van fantasie bestaan nie, maar inderdaad reeds 'n uitdaging vir filosofie en teologie konstitueer.

(Antonites 1996: 16, 18).

In 'n onderhoud bied Von Daniken sy eie (modernistiese) verklaring vir die vraag waarom sy teorie in gewildheid toeneem. Hy glo dat dit vir moderne mense nie meer om "geloof" gaan nie maar om "wetenskap": "The great religions can't give satisfactory answers any more. People don't want just to believe - they want to know " (aangehaal deur Annable 1997: 627). Sy teorie bied 'n "ruimte-eeuse" verklaring vir oeroue eksistensiële vraagstukke soos: Wat is die mens nou eintlik? Waar kom ons vandaan? Waarvoor is ons hier? Die moderne wetenskap is gebaseer op "feite" en bied vir moderne mense veel meer geloofwaardige antwoorde.

Steyn (1994: 311) glo dat die postmoderne mens op soek is na nuwe antwoorde en begrotings vir ou godsdiensige en lewensbeskoulike vraagstukke. Sy het die "Waarom?"- en die "Waarom nou?" vraag oor die opkoms en bloei van New Age-denke in 'n gevallestudie aan verskeie New Agers gevra (1994: 138). Die antwoorde wat sy gekry het bied 'n goeie insig in en ook moontlike antwoorde op vrae oor die aanhang van die Ruimtevaarderteorie¹⁰⁷. Steyn (1994: 147) bevind dat dit 'n algemene opvatting in die "alternatiewe denkstroom" is dat die aarde op 'n kritiese tyd en plek in sy bestaan

---

¹⁰⁷ Soos in 2.2.2 aangetoon, is daar 'n noue verwantskap tussen dié twee denkrigtings.

gekrom het. Die nuwere tegnologie en wetenskap noop die mensdom om alternatiewe verklarings soos die Ruimtevaarderteorie te oorweeg. New Agers voer aan "...it was mostly through space travel that we are beginning to understand our world..." (Steyn 1994: 147)

Hoewel die moontlikheid nie uitgesluit kan word dat dit ook 'n rol kon speel nie, bestaan daar (soos ook in Afdeling A gekonkludeer is) nog geen afdoende bewyse vir enige supernaturalistiese verklaring nie.

2.3.2 Naturalistiese verklarings

Die tweede groep verklarings wat vir die aanhang van die Antieke ruimtevaarderhipotese gebied word (die **naturalistiese** of **immanentistiese** verklaring) glo dat die oorsaak vir godsdienstige verskynsels binne die mens of sy wêreld gesoek moet word (Van der Merwe sa. a: 13). Antonites (1996: 7) sê: "Die vraag kan met reg gevra word of die aandag-gee-aan- en soeke na buite-aardse rasionele wesens nie 'n simptoom is van die godsdienstige, kulturele, sosiale en psigologiese situasie... nie".

Ons sou vir sistematiek hierdie verklarings in twee hoofgroepe kon verdeel (hoewel die grense tussen die twee dikwels vervloei en dit soms juis in kombinasie funksioneer): Die **eerste** verteenwoordig die opinie dat dit iets in die mens self is (**psigologiese faktore**) wat die primêre rol speel om die mens te laat soek en gryp na antwoorde soos dié wat die Ruimtevaarderteorie aanbied. Die **tweede** stel dat **sosio-maatskaplike faktore** (uit die mens se wêreld) die primêre rol speel.

2.3.2.1 Psigologiese verklarings

Die uitgangspunt hier is dat daar **innerlik menslike behoeftes** is wat **psigologies** inwerk en moderne mense laat soek na alternatiewe verklarings soos die Ruimtevaarderteorie:

Die beroemde sielkundige Carl Jung is bekend vir sy navorsing oor die psigologiese oorsprong en betekenis van mitologieë¹⁰⁸. Hy het in 1958 in boekie geskryf *Flying Saucers - A Modern Myth of Things Seen in the Skies*. Jung bied hierin 'n psigologiese verklaring vir die OVV-fenomeen. Volgens sy godsdiens-psigologiese teorie is daar "psigiese oerbeelde" (argetipes) in elke mens se "kollektiewe onderbewuste" afgedruk. Toegang kan verkry word tot hierdie onderbewustelike vlak deur die ontleding van mites, drome, fantasieë en psigosos. Volgens Jung objektiveer mites hierdie psigiese beelde as die onderbewuste se poging om uitdrukking te gee aan hierdie argetipes (kyk Tighe 1994: 1; Segal 1987: 221).

Jung (soos aangehaal deur Story 1980: 128) skryf oor OVV's: "...this symbol leads us to the heavenly spheres... there would be nothing against the interpretation of the UFOs as... an involuntary archetypal or mythological conception... If the round shining objects that appear in the sky be regarded as visions, we can hardly avoid interpreting them as archetypal images... projections based on instinct..." Volgens Jung se immanentistiese verklaring bestaan OVV's dus slegs in die gedagtes van die waarnemer as die manifestasie van 'n psigologies-gewortelde verskynsel (meer hieroor in 2.4.2.).

Story handhaaf 'n godsdiens-psigologiese verklaring vir die Antieke ruimtevaarder-teorie wat aansluit by dié van Jung. Hy sê:

... dreams, myths, and religions are means by which all peoples of the world can cope with conflicts through wish-fulfilment... religious man does not easily accept the conclusion that his prayers have gone unanswered. Therefore he invents (unconsciously) the 'gods' he needs. ... Wish-fulfilment is a way of coping with a real world that may be somewhat more harsh than we would like.

(Story 1980: 129).

---

¹⁰⁸ Kyk H.N.W. Tighe (1994).

Story glo (1980: 129): “The human mind... requires ‘psychic balance’ ... kept partly in dreams, myths, and religion. ... One such element is humankind’s age old need for wonder, and striving for supernormal companionship in this vast and lonely universe”.

Steyn (1994: 311) wys uit dat “mystery and wonder” die essensie van godsdiens konstitueer. Die ortodokse Christendom het volgens haar, die intellektuele en dogmatiese dimensies van godsdiens so geaksentueer, dat dit ’n verlies aan die wonder van geloof by moderne mense veroorsaak het. Die Antieke ruimtevaarder-teorie gee iets hiervan aan mense terug.

Ellwood (in Story 1976: 123) meen ook aanhangers van die Ruimtevaarderteorie is “desperaat” in hul soeke na vervulling van ’n eg-menslike behoefte na die “ervaring van wonder”. Die OVV het die waarde dat dit iets van die “wonder” bewaar en beskerm. Die “wondere” van die Bybel het regtig plaasgevind. Die “wederkoms” is steeds iets om te verwag – ruimtevaarders met OVV’s het net nou die agente daarvan geword. “Godsdienstige wonder” word nou net “tegnologiese-“ en “wetenskaplike wonder” – die OVV word ’n moderne “numeuse ervaring”.

Ook Antonites (1996: 7) glo dat psigologiese faktore ’n bepalende rol speel in die belangstelling in ekstra-terresterie lewe. Hy stel dat dit “...eie aan die mens is om sinstrewend te wees: hy wil in iemand of iets glo, anders verloor hy sin. Mense soek soms krampagtig na iets om in te glo”.

Van der Merwe (sa. b: 48) sê dat alle godsdienste en godsdienstige verskynsels op een of ander wyse die inherent-menslike soeke na sin vir die lewe en die futiliteitsvraag wil beantwoord. Die mens het ’n grondige behoefte om te verstaan - veral die doel en funksie van die lewe asook sy eie plek daarin. Enersyds is hierdie drang gebore uit ’n ingebore nuuskierigheid by alle mense. Andersyds hou dit verband met individuele vrymatigheid. Daar is in die wese van elke mens ’n element van inisiatief ingeskape wat dit vir hom onmoontlik maak om nie die “waarom-vraag” te vra nie. Die moderne sinkrisis gaan terug na die opkoms van agnostisisme en ’n anti-metafisiese tendens in

die Weste. Die Antieke ruimtevaarder-teorie sou kon inpas by pogings om die probleem van lewensfutiliteit met menslike vindingrykheid te probeer oplos¹⁰⁹.

Ellwood (in Story 1976: 123) stel dat dit 'n wesenlike funksie van godsdiens is om vir die mens sy eie "toestand" te verklaar. Die Ruimtevaarderteorie is 'n poging om in die lig van OVV-ervaringe presies dit te doen 'n Psigologiese eienskap van die mens is sy bewussyn van "**twee nature in homself**" - soms voel hy sterk en magtig en soms dom en hopeloos. Die tipiese oortuiging is dat 'n mens 'n "swak" aardse liggaam het met 'n "goddelike siel". In die Ruimtevaarderteorie word dit verklaar deur die mens se oorsprong as "primitiewe aardling" met die "bloed" (siel) van 'n kosmiese ras waarop hy weer trots kan wees.

Hafernik (1996: www.geocities.com/area51/corridor/8148/hafer) glo dat 'n (psigologiese) **soeke na sekerheid** die moderne Westerse mens met sy diepgewortelde eksistensiële vraagstukke na antwoorde laat soek. Volgens hom verklaar die Antieke ruimtevaarder-teorie baie dinge. Sommige van die moderne mensdom se diepste en grootste vraagstukke is onverklaard- of ontoereikend-beantwoord gelaat deur konvensionele wetenskap, teologie en/of godsdiens.

Verskeie geleerdes is van mening dat die moderne mens soek na iets "rasioneels" om in te glo. Die moderne wetenskap word as geloofwaardig beskou. Volgens Van der Merwe (sa. b: 51, 53) het die moderne mens 'n diepgaande wantroue in abstrakte, metafisiese denke en antwoorde soos dié van die godsdiens. Mense is daarenteen geïnteresseerd in dit wat werk en word daar met optimisme en selfs messiaanse verwagting gekyk na wetenskap en tegnologie. Fagen sê: "...people ...yearn for entertainment, epic adventure, and escapism. The Von Danikens of this world . spin their elaborate fantasies to cater to a natural human desire for easy, romantic answers"

---

¹⁰⁹ Volgens die tipering van Van der Merwe (sa. b: 51, 53) sou die wyse waarop 'n benadering soos die Ruimtevaarderteorie die sinsvraag beantwoord as "n "nie-godsdiensige hantering van futiliteit" beskryf kon word en meer presies 'n vorm van "funksionele idealisme".

(sa : www.discoveringarchaeology.com).

Stanton (1997: 16, 66, 67) glo: “Western society is determined to live without the Bible... Belief in science is fundamental to modern society” en “Mankind loves to be logical... There are some people who don’t accept that anything exists unless they can test it in a laboratory. Something had to be found which would satisfy common sense” . Volgens hom voldoen die benadering van die Ruimtevaarderteorie aan hierdie vereistes. Dit bied ’n verklaring vir godsdienstige en eksistensiële vraagstukke wat oënskynlik op “wetenskaplike navorsing” berus en heelwat logiese sin maak in eietydse konteks.

Teenoor mense wat ’n as’t ware ’n “godsdien” van wetenskap maak en daarom aanklank vind by die Ruimtevaarderteorie, sê Stanton: “The other extreme is the highly religious person, who uses no logic at all in his beliefs” (1997. 66, 67). Hierdie meer fundamentalistiese persone wil graag (psigologiese) bevestiging hê dat wat hulle in glo, en alles wat in die Bybel staan, die **waarheid** is en word daarom deur die Antieke ruimtevaarder-teorie aangegryp. Stanton noem dit die “science-proves-the-super-natural approach” (1997: 67). Die benadering van Von Däniken “...proved that supernatural events of the past really happened. Ezekiel’s vision was reality, but it had nothing to do with God. It was really alien spacemen... the book satisfied an inner need. It seemed to bring the logical world of science into the world of spiritual things” (1997: 67). Ook Steyn (1994: 312) sê dat ’n belangrike aspek van die nuwe wêreldbeeld is dat “...it facilitates a synthesis of religion, philosophy and science”.

Oosthuizen (1977: 376) haal die godsdienwetenskaplike Hendrik Kraemer aan wat veël gemaak het van die idee dat die mens ’n natuurlike behoefte het aan “mitologiese denke en godsdienstige simbolisme”. Stanton sluit hierby aan. Hy meen dat dit uit godsdien-psigologiese perspektief so geïnterpreteer kan word dat alle mense ’n inherente (psigologiese) behoefte het om in God te glo. Die antieke ruimtevaarders is suksesvol daarin “...to take the place of God in people’s minds” (1997: 23).

Daar word ook ander (psigologiese) verklarings voorgestel vir die aanhang van die

Ruimtevaarderteorie: Die godsdienstwetenskaplike Mircea Eliade glo dat die mens konstant probeer “ontsnap” uit sy eie tyd en die afgesaagdheid en verwarring van ’n profane wêreld – veral in tye van verhoogde emosie. In argaiese samelewings is hierdie behoefte aangespreek deur die tyd van oorspronge te herskep in mites. Die moderne mens probeer nie tyd herskep nie, maar bloot ontvlug. Volgens Eliade is die twee primêre wyses waarop moderne mense uit hul wêreld ontsnap, visuele vermaaklikheid en deur te lees. Die leesproses bied ’n wyse om van die sintuiglike te onttrek (Eliade 1987: 96). Die Antieke ruimtevaarder-teorie sou goed hierdeur verklaar kon word.

Story is van mening dat die groei en ontwikkeling van die Ruimtevaarder-beweging ook te doen het met “the perennial problem of boredom” en sê: “Throughout history, man has sought new ways of alleviating his boredom, from casual amusements and distractions to arduous journeys and colossal construction projects. This problem is with us today as strongly as ever. Certainly beings from other worlds would be interesting” (Story 1976: 119).

Dat verskeie psigologiese faktore ’n bepaalde rol speel in die aanhang van die Ruimtevaarderteorie ly dan geen twyfel nie. Larson (1984: 19) vra met reg: “Can the innate spiritual hunger in man’s heart be blamed for pursuing escapist solutions to desperate dilemmas?”

2.3.2.2 Sosiologiese verklarings

Die tweede hoofgroep van naturalistiese verklarings (wat ook in samehang met die voorafgaande verstaan moet word) is die standpunt dat **sosio-maatskaplike faktore** ’n primêre rol speel om mense te laat soek na alternatiewe religieuse denk- en geloofstelsels:

Larson (1984: 19) dui aan dat navorsing wat in die VSA gedoen is, bevind het dat die volgende faktore verantwoordelik is daarvoor dat die “mite van die kulte” so aantreklik geword het vir die moderne Westersling:

- disillusionment with American political life
- dehumanisation by science
- advent of the drug culture
- future fright
- breakdown of the family
- popular culture (music and literature)
- psychology
- decline of the church
- the ecology crisis.

Le Bar (1989: 37) meen die beginsels van politieke- en godsdienstvryheid in die Weste het die klimaat geskep vir die ontwikkeling van allerlei nuwe godsdienstige bewegings. Hy haal die godsdienst-sosioloog Thomas Robbins aan wat glo dat die toename in kultes ("cults") "...a natural progression in a secular world..." is (Le Bar 1989: 20).

Peter Berger (1974: 8) dui aan dat die moderne mens in 'n "semi-permanente identiteitskrisis" verval het. Hy meen dat as gevolg van die interaksie tussen verskillende sosiologiese en ekonomiese faktore in die moderne samelewing, die mensheid 'n "sekularisasie van bewussyn" ondergaan. Die probleem van die postmoderne mens is 'n probleem oor betekenis¹¹⁰. Terwyl objektiewe strukture en tradisionele geestelike huisvestings rondom hom verkrummel, soek die mens desperaat

---

¹¹⁰ Vergelyk Neill (1984: 220v).

na alternatiewe sekuriteite vir sy bestaan. Berger beskryf dit as 'n "loss of home" - 'n geestelike tuisteloosheid as intrinsieke kenmerk van die moderne samelewing.

Steyn het bevind dat talle New Agers van mening is dat **sosiale omstandighede** mense dwing om te soek na alternatiewe godsdienstige uitinge. Hierdie faktore sluit in "... psychological, social, economic and ecological aspects ... an unspecified unease that 'something was seriously amiss' in contemporary Western society and that 'we cannot go on as we are'..." (1994: 142).

'n Belangrike faktor wat moderne mense laat gryp na hipoteses soos die Ruimtevaarderteorie is wat Steyn (1994: 311) "a spiritual void" en "social malaise and spiritual malnutrition" by moderne mense noem. Sy is 'n voorstander van die verklaring dat hierdie "leegheid" roep om vervulling.

Antonites (1996: 7) verklaar die soeke en belangstelling na ekstra-terrestriele ook aan die hand van sosiologiese faktore. Hy sê:

... 'n groot persentasie van die Westerse mens in Europa het godsdienstige ankers van die Joods-Christelike geloof weggeval. Indien opnames as betroubaar beskou kan word, is daar tans 'n geringe persentasie wat ... gelowig is. ... Meer as een navorser het verwys na die identiteitskrisis van die Europese mens, naamlik dat hy na die Tweede Wêreldoorlog begin het om alle waardestelsels te betwyfel en so lewensrigting verloor het. Hy het dus in 'n krisis beland waartydens spanningsituasies ontstaan het.

Story (1980: 16) wys uit dat: "To this day, Erich (von Daniken) cites 'religious uncertainty' as a major reason for the success of his books, and 'religious doubts' as his primary motivation for writing them." Hy meen: "One perennial need of humankind has always been to feel a sense of belonging, which religion satisfies by bringing together like-minded people to wonder and worry in unison. Fears of an uncertain future are not nearly so great when one can share those fears with others" (Story 1980: 130).

Verskeie sosio-maatskaplike faktore word deur outeurs genoem om 'n bydrae te gelewer het tot hierdie “geestelike tuisteloosheid” by Westerlinge.

- Steyn sê: “The marginalization of religion and the concomitant neglect of the interior life, together with the repression of transcendence in our culture, have left many people dissociated and alienated from the religious structures and conventional values of the society” (1994: 311)
- Capra (1990: 14) meen dat die vinnige veranderinge in die wêreld die mat as’t ware onder die voete van moderne mense uitgeruk het: “...the rate of change in our age is faster than ever before... the changes are more extensive, involving the entire globe...” Alvin Toffler (1970: 118) het gepraat van ’n “future shock” (“...the shattering stress and disorientation that we induce in individuals by subjecting them to too much change in too short a time”). Die mens het gewoonlik eeue gehad om kultureel “op te vang”, wat in ons eeu nie meer die geval was nie. Dit het mense geestelik ontwortel en desperaat laat gryp na enige (godsdiensstige) grashalms.
- New Agers is van mening dat materialisme, rasionalisme en scientisme ’n verdere oorsaak is vir die “verlies aan spiritualiteit” van ons tyd en ons gebroke samelewing (Steyn 1994: 146). Ook Harman (1988: Inleiding) sê: “The scientific paradigm with its objectivism, positivism and reductionism has ousted the spiritual, leaving people with spiritual needs that cannot be satisfied by the materialism that has ensued. It has also failed to account for important aspects of human experience such as... the search for meaning.”
- Godsdienstige faktore wat Steyn (1994: 311) “stifling orthodox religious practices” noem, het beslis ook ’n belangrike rol gespeel:

In addition, orthodox Christianity has on the whole accentuated the acceptance of intellectual doctrines to the exclusion of inner religious experience. This emphasis on the cognitive dimension that strips religion of

the mystery and wonder that constitute its essence has often brought about a loss of faith

(Steyn 1994: 311)

Ook Spencer verklaar die opkoms van Antieke-ruimtevaarderteorieë uit hierdie perspektief. Hy sê: " (The) youth was searching for new meanings. Many of the young were looking for a 'cosmic saviour', a replacement for conventional religion, which many thought had failed them" (Spencer 1997: 55, 78)

Oosthuizen huldig die opinie dat die kerk 'n bydrae gelewer het om moderne mense van hom te vervreem en na alternatiewe godsdiens te laat gryp het

Die jeugreaksie van die laaste dekade reflekteer 'n soeke na die geestelike as alternatief vir die moderne uitinge wat in die siklus van produksie en konsumpsie vasgevang is. Hier is 'n soeke na kwaliteit van lewe teenoor 'n beskawing wat veel met uiterlike vernis wil uitrig maar sy siel verloor het. Dikwels het die kerk op sy eie eilandjie beweeg te midde van die see van veranderinge¹¹¹ en dit is hier, weg van die eilandjie, waar die jeug sy heil kom soek..

(Oosthuizen 1977: 355)

Steyn sê: "The essence of the problem was held to be the state of religion in contemporary Western society. They felt that people were on the whole 'disillusioned with religion', and that this had led to a loss of spiritual values". Sy verwys daarna dat sommige New Agers openlike vyandigheid toon teenoor Christelike kerke wat "according to them, had distorted the original message of Jesus and the essence of Christianity. people were 'being bogged down by dogma and prescription" (Steyn 1994: 143, 167). Die "vyandige" tendens het ons

---

¹¹¹ Kyk ook Alvin Toffler (1970)

inderdaad ook by enkele Antieke ruimtevaarder-outeurs waargeneem waaronder Bramley (1989) en in mindere mate ook Von Däniken.

Steyn (1994: 145) stel dat verwant aan die ontnugtering met godsdiens 'n ander kenmerk van modere mense die kwessie van "vrees" is: "This was mostly attributed to the influence of the Christian churches in which... fear was used to 'retain control' over people".

Le Bar (1989: 26) glo dat gevestigde ortodokse kerke nie meer daarin slaag om entoesiasme en aktiewe deelname by lidmate te kweek nie: "We can get people to cheer and chant at a football game..., but we have generally been unable to get average Sunday congregations to be enthusiastic in prayer and song." Hy sê: "The basic premise that I put forth as the underlying reason for the success of cults is simple but vital: IN LARGE PART THE CURRENT GENERATION OF YOUNG PEOPLE HAVE NO FAITH" (sy beklemtoning).

- Kruger (1982:11) voeg by die oorsake vir die "geestelike leegte" wat Steyn noem die wetenskaplike vooruitgang wat tradisionele godsdienstige opvattinge in sy fondament geskud het:

Science plays an important yet ambiguous role in modern society. Its achievements are beyond doubt. But there are grounds for thinking that it has become a mere instrument of technology which does not contribute anything to the burning questions of man concerning the meaning of life...

(Kruger 1982:11).

Volgens Kruger het godsdiens moderne mense met "wetenskaplike verwagtinge" nie meer realistiese antwoorde kon bied nie en het talle mense na die wetenskap begin opsien vir hul heil. Hulle het in die wetenskap 'n nuwe rede gekry om in ou waardes te glo. Daar is reeds gewys hoe die "tegnologiese interpretasie" van Bybelse gegewens die Bybel weer "geloofwaardig" probeer maak het as 'n bron

wat oënskynlik getuig van ware gebeurtenisse in die verlede.

Harman (1988: 4) toon ook aan hoedat die dualistiese wetenskaplike wêreldbeeld van die Westerse kultuur daartoe gelei het dat 'n groot deel van die menslike ervaringswêreld nie meer verantwoord kon word nie en ontken moes word om 'n rasionalistiese perspektief te kon handhaaf. Steyn stel: "The proposed and emerging new perspective (die New Age-beweging) can accommodate the new discoveries in science, provide answers to existential questions of life, and accept religious pluralism" (Steyn 1994: 311).

Larson (1984: 18) sê: "Established religion, the legitimizer of the status quo, suffers today from the moral vacuum created in part by technology's triumph. In this setting, the myth of the cults helps to steady men's nerves and placate their fears".

Ellwood (in Story 1976: 123) glo dat die moderne wetenskap met sy prestige die gesag van die Bybel en respek vir die Bybelse geskiedenis gediskrediteer het. Daar is 'n gevoel onder aanbidders van die Ruimtevaarderteorie dat antieke mense ook "iets moes geweet het". Die Antieke ruimtevaarder-teorie is gebore uit 'n konfrontasie tussen godsdiens en wetenskap wat dan vir aanhangers van die teorie opgelos word deur die idee dat die Bybel wel letterlik die waarheid is. Ou mites vertel net van gebeurtenisse waarvan primitiewe mense die betekenis nie kon begryp nie.

Watter ander faktore ookal vir die ervaring van 'n "geestelike tuisteloosheid" by moderne Westersinge verantwoordelik is, hierdie "vakuum" wat geskep is, roep om vervulling. Steyn sê: "Out of this void there has emerged... a search for spiritual healing and fulfilment" (1994: 311). Alternatiewe opvattinge soos die Antieke ruimtevaarder-teorie het dit tydig kom bied.

Antonites vra of die verskyning van "buite-aardse wesens" nie 'n vorm van "verligting" bring in die spanning wat geskep is uit die sosiale krisis waardeer

Westerlinge hul lewensrigting verloor het nie. Hy meen dat dit selfs nuwe ankers en wel as substituuat vir Christelike waardes, bied (1996: 7-8).

Kruger (1982:11) sê: “The question ‘what is the true character of science?’ is essentially linked with the questions ‘what is the true nature of man?’ and ‘what is the true nature of the world?’ As traditional religious answers to these last questions are eroded, science is often looked upon by many as redeemer...”

Sagan (in Story 1976: xiii) spekuleer oor die populariteit van Von Däniken en sê: “Our times are very perilous. The immediate relevance of traditional religions to contemporary problems is not so obvious as was once the case. At just this moment arises the beguiling doctrine that all-powerful, all knowing, and benevolent creatures have in the past and will one day in the future come out of the sky and save us from ourselves” (Sagan in Story 1976: xiii).

Story (1976: 118) sê:

Man's inability to rise to a high moral plane... is all too evident in the present world situation... we are facing bad times and fears of the future... What could be more appealing than the modern Space Brothers – the ancient astronauts... who are godlike in their knowledge and in their wisdom, and who could direct us in the use of advanced knowledge for the ultimate good of mankind? Since the gods may be our salvation, we want to believe in them...

(Story 1976: 118).

Dat verskeie sosio-maatskaplike faktore 'n bepalende rol speel in die aanhang van die Ruimtevaarderteorie ly eweneens nie twyfel nie. Geen enkele immanente faktor (psigologies of sosiologies) sou egter uitgelig kon word as die bepalende nie. 'n Kombinasie van hierdie faktore, moet eerder beskou word as bydraend tot die skep van 'n klimaat waarin die Ruimtevaarder-denkwyse kon gedy.

HOOFSTUK 2.4

DIE ANIEKE RUIMTEVAARDER-TEORIE AS GODSDIENSTIGE UITDRUKKINGSVORM

Daar is vroeër in hierdie studie betoog dat die Antieke ruimtevaarder-teorie nie as wetenskaplike model verstaan en geëvalueer behoort te word nie, maar as godsdienstige uitdrukkingsvorm. 'n Aantal kritiese outeurs het dit dan ook in die evalueringsgeskiedenis van die teorie so voorgestel¹¹² Ons eksplorieer nou hierdie uitgangspunt verder

Die geskiedenis van die godsdienswetenskap het bewys dat 'n algemeen-geldende definisie van die begrip "godsdiens" geleerdes nog altyd ontglip het (kyk Smith 1991: 17v) Verskeie definisies is en word in die godsdienswetenskap aangewend Kruger (in Vorster 1981: 2) dui aan dat daar binne die Fenomenologiese metode nie met baie beperkende definisies gewerk word wat uiteindelik die verleiding inhou om die studieobjek voor te skryf in wat dit moet wees nie Waar die definisie waarmee gewerk word aan die ander kant te breed is, word 'n definisie *per se* betekenisloos (kyk Neill 1984: 14).

Dat die Ruimtevaarderteorie nie aan die hand van alle definisies as 'n volwaardige "godsdiens" sal kwalifiseer nie, is nie te betwyfel nie 'n Voorbeeld is die definisie van Neill (1984: 14): "... religion is based on a refusal to believe that the visible universe is ultimately self-explanatory ..." Hierdie definisie sou alle materialistiese godsdienstige sisteme (waaronder die Antieke ruimtevaarder-teorie) uitsluit Aan die anderkant sou 'n breër definisie soos die van Thrower (1980: 1) naamlik dat 'n godsdiens "'n geloofsisteem" is, die Ruimtevaarderteorie goed akkommodeer¹¹³

---

¹¹² Vergelyk Story (1980: 129), Steyn (1994: 311), Stanton (1997: 66, 67) en Larson (1984: 19, 343)

¹¹³ Dit hou soos alle godsdienste vas aan aprioriese aannames en konstitueer dus 'n "geloofsisteem"

Godsdienwetenskaplikes poog vandag om "...ethically neutral definitions consisting of elements which came to be recognised as constituting religion, regardless of the substance of the beliefs..." te gee (Wilson 1995: 96). Dat die Antieke ruimtevaarder-teorie vele kenmerke met algemeen aanvaarde godsdienstige denkwyses deel, is die uitgangspunt van hierdie studie:

Die godsdienhistorikus Joachim Wach het vorme van godsdienstige uitdrukking in drie hoofkategorieë verdeel:

- **Teoretiese vorme van godsdienstige uitdrukking** (gelowe, doktrines, mites en uitsprake oor 'n bonatuurlike werklikheid).
- **Praktiese vorme van godsdienstige uitdrukking** (rites, godsdienstige handeling en gebruike).
- **Sosiologiese vorme van godsdienstige uitdrukking** (organisasies, kerke en vorme van geloofsgemeenskappe).

Wach se indeling word vandag steeds gebruik om 'n greep op godsdiens as geestesaktiwiteit te kry en die ontwikkeling van nuwere godsdiens en godsdienstige verskynsels te monitor (Scientology: 1998: 4; Wilson 1995: 98). Volgens hierdie indeling is die Antieke ruimtevaarder-teorie steeds grootliks 'n **teoretiese uitdrukkingsvorm** wat Neill (1984: 16) 'n "**religion of ideas**" noem. Uit 'n ontleiding van die teorie (soos dit veral in Teosofiese en New Age-kringe aangewend word), blyk dat dit in hierdie kringe ook op meer as net ideologiese vlak funksioneer en reeds **praktiese** en selfs **sosiologiese** kenmerke begin toon.

Story (1980: 136) verwys na basiese eienskappe wat 'n denksisteem, volgens hom, as 'n religie laat kwalifiseer. Die kenmerke wat hy noem kom ooreen met wat Wach **praktiese uitdrukkingsvorme van godsdiens** sou noem. Dit is die volgende:

- "Kontak" met die godheid en 'n **voortgaande kommunikasieverhouding**.

- 'n Visie op die doel van die menslike bestaan.
- Reëls om volgens te lewe.

Om te illustreer hoe die Antieke ruimtevaarder-teorie reeds as **praktiese uitdrukking** van godsdiens manifesteer, word 'n voorbeeld van elk genoem

Een van die mees beroemde "OVV-kontaklinge" te wete George Adamski (1891-1965) het as "lektor oor OVV's en kosmiese filosofie" bekendheid verwerf (Story 1980: 131). Volgens Adamski (1958) het hy kontak met 'n ekstra-terrestriële ruintereisiger genaamd Orfeo gehad. Hierdie kontak is op gereelde basis voortgesit – 'n proses wat "OSC" (Outer Space Communication) genoem word. 'n Sekere George van Tassel is beskou as die "Grand Master of OSC" en het sedert 1951 "telepatiese kontak gehad met die ekstra-terrestriële "Counsel of Seven Lights" (Story 1980: 135). Story stel met reg "Very simply put, OSC is the contactee's version of prayer" (1980: 136).

'n "Kontakling" te wete Howard Menger het sedert 1932 "praktiese leerstellinge" van die "Space People" bekom. Dit sluit in: "...the knowledge of man's purpose on Earth and what would be expected of him" en "...a complete guide to good, clean living. Spiritual subjects were taught, such as the proper care of the soul, ... the proper care of the body" (Story 1980: 136).

Een van die belangrikste kenmerke van 'n godsdiens is die verwagting van 'n "wederkoms", "redding" en/of "ewige lewe". Story noem as voorbeeld

...how popular would Jesus Christ be in Christian religion without the belief in his eventual return to the Earth? If he were just an ancient teacher of wisdom, like Socrates or Plato... There is no apparent salvation in past generations of stone-carvers or clever city-builders who are dead and gone. But if ancient 'astronauts' were involved, perhaps many of us reason, they may come back some day to help us again.

(Story 1980: 19).

T.P. Burke stel dat godsdien sigself onderskei as 'n saak wat wesenlik te doen het met **toekomsvisie**. Talle godsdienste en ideologieë is gebou op 'n basiese stelling wat wil verklar **waarom** die lewe nie in 'n ideaaltoestand verkeer nie. Dit stel meestal ook een of ander **uitweg** voor uit hierdie basiese menslike dilemma en handel oor die herstel van die toestand. Godsdienste is op een of ander wyse 'n "heilsweg". Die lewensvisie het te make met 'n **einddoel** waarheen ons onderweg is. Daarom is 'n **eskatologiese element** meestal ook deel van godsdienstige verskynsels (Van der Merwe sa. b: 27-38).

By verskeie outeurs het 'n duidelike "**ekstra-terrestriële eskatologie**" en selfs 'n "**tegnologiese soteriologie**" (verlossingsleer) ontwikkel. Outeurs soos Tipler (1994) glo dat die mens met sy ruimte-tegnologie uiteindelik die kosmos sal beheer en homself onsterflik sal maak (vgl Barbour 1990: 152). Daar word in dié kringe veel **gemaak** van die uiteindelik "wederkoms" van die ekstra-terrestriële besoekers, soos dit "van ouds belowe is". William Bramley wys uit: "...an effort has been made through the New Age movement to re-establish the old religious beliefs that the E.T. race seen flying about our skies . . . should be looked to as a source of salvation" (Bramley 1989: 428).

Dit is volgens Steyn (1994: 149) veral outeurs wat deur die Teosofiese tradisie en die Bybelse apokaliptiek beïnvloed is wat die "wederkoms" van Ruimtevaarders in New Age-gees beskou as wesenlik tot die totstandkoming van die komende "goue eeu". Met ons eie toekoms onder groot vraagtekens kan die mensdom weer hul hoop vestig op die "gode" van ouds.

Dat die Antieke ruimtevaarder-teorie vele kenmerke met gevestigde godsdienstige opvattinge toon, is dus duidelik. Ons ondersoek nou enkele godsdienwetenskaplike noemers aan die hand waarvan die teorie nouer getipeer en verstaan kan word:

2.4.1 Die Antieke ruimtevaarder-teorie as moderne kulte

Verskeie outeurs noem die Ruimtevaarderbeweging in hul evaluering daarvan 'n "kulte"

(cult) (kyk Story 1976: 119 en Fagen sa www.discoveringarchaeology.com) Larson (1984: 343) beskryf in sy boek oor die kulte die OVV-fenomeen as 'n "moderne kulte"

Larson sê "A cult is any religious group which differs significantly from those religious groups which are regarded as the normative expression of religion in our total culture" (1984: 27) Le Bar (1989: 7) beskou 'n kulte as 'n "nuwe godsdiens" of 'n "sekte"

'n "Kulte" het volgens die definisie van Larson 'n aantal duidelike kenmerke

- Dit is 'n geloofsstelsel wat gebaseer is op 'n **vermenging van feit en fantasie** (1984: 16)
- Dit verteenwoordig 'n "onortodokse" en oordrewe **toewyding aan 'n "great person, idea, or thing"** (1984: 26)
- Kultes is dikwels oenskynlik "**in ooreenstemming met ortodokse Bybelse en evangeliese waarhede** en bekende clichés word aangewend, maar met totaal nuwe betekenisinhoud" ¹¹⁴ (1984: 32)

Volgens Larson (1984: 16) is 20 miljoen Amerikaners op een of ander wyse betrokke by- of beïnvloed deur die kulte. Daar is volgens Le Bar se navorsing heelwat meer as 2500 "nuwe religieuse kultes" aktief in die VSA (1989: 36)

Die Westerse wêreldbeeld is lank reeds besonder vatbaar vir "' idealistiese antwoorde wat 'n eenvoudige en heilige verduideliking bied vir die lewensdoel" (Larson 1984: 16). Die aanhanger van 'n kulte word deur hierdie "mitte" gelei met die versekering dat sy lewensdoel in 'n "goddelike orde" inpas. Veral idealistiese jongmense wat soek na geestelike

---

¹¹⁴ Ulrich Mann het aangetoon dat daar 'n noue verwantskap tussen kultes en ideologieë bestaan. Beide probeer ook Christelike waarhede "nahoofs". Hy stel dat "kultiese ideologieë" dikwels teruggevoer kan word na 'n idee waarvan die wortel Christelik is en gegrond is in Bybelse beloftes (soos die saligheidsloer of die wederkomsgedagte). Hy noem ook dat kultiese ideologieë dikwels gebaseer is op 'n "ontaarde wêreldbeskouing" wat ontstaan wanneer 'n idee verabsoluteer word (Viljoen sa a. 3).

identiteit, maar ook adolessente op soek na “maklike” maniere om die lewe se harde lesse te leer, is volgens Larson (1984: 18) die teiken vir uitbuiting deur kultes.

Larson bespreek die kultiese aspekte van ’n geloof in Ekstraterrestriele en die OVV-fenomeen. Hy meen dat deur die propaganda wat die media aan OVV’s verleen “...modern man is being forced to take these strange events seriously...” (1984: 344). Hy haal die Franse wetenskaplike Jacques Vallee aan wat gesê het: “...such phenomena are creating a willingness to believe in extraterrestrial life...” en glo dat dit ’n verskuiwing in die Weste se “mitologiese struktuur” teweeggebring het: “...attitudes on the subject among scientists, the media, and the public have totally changed... We can rationalize this change or we can recognize it for what it is – the result of a shifting of our mythological structure” (Larson 1984: 348). Larson sê: “It may be that UFO’s are re-educating mankind to accept a casual familiarity with paranormal activity.” Dit is Larson (uit fundamentalistiese kringe) se aanvoeling dat OVV’s van “demoniese oorsprong” is¹¹⁵.

Hoewel dit grootliks net op negatiewe aspekte fokus, sou die oorweging van die Antieke ruimtevaarder-beweging as ’n “kulte” nie verkeerd wees nie. In die lig van Larson se wye definisie, moet toegegee word dat elemente van die Antieke ruimtevaarder- en OVV-bewegings met dié van kultes ooreenstem, maar (anders as die redes wat Larson aanvoer) omdat:

- 1) Dit gebaseer is op ’n “vermenging van feit en fantasie” en
- 2) onortodokse godsdienstige uitgangspunte met “hergedefinieerde betekenisnuanses” verkondig

---

¹¹⁵ Larson tipeer OVV’s as ’n “mustiese kulte” wat saamhang met die “okkulte”. Hy beskryf sy standpunt dat OVV’s demoonies van oorsprong is, as “evangelies-Christelik” (1984: 18). Ironies genoeg tipeer Le Bar (1989: 47) fundamentalisme ook as ’n moderne kulte. Daar is ook gewys op die fundamentalistiese “Watcher groep” se ooreenstemmende opinie (vgl 2.1.2.3).

Vanweë die minder-geformaliseerde aard daarvan, sou die Ruimtevaarder- en OVV-bewegings egter hoogstens as baie informele kultes bestempel moes word.

2.4.2 Die Antieke ruimtevaarder-teorie as nleu-mitologie

The whole Von Daniken affair, it would seem, represents a modern mythology couched in space-technology symbols

(Story 1976: 119).

'n Laaste (en moontlik ook die belangrikste) godsdienswetenskaplike noemer waarmee 'n greep op die religieuse aard en funksie van die Antieke ruimtevaarder-teorie verkry kan word, is dié van 'n moderne mite

Die algemene aanwending van die term "mite" is die van 'n fiktiewe storie - iets wat nie waar is nie. Kenners van mitologie definieer dit egter anders. R. Brockway bied 'n insiggewende "kollektiewe definisie" wat verskillende teorieë van kenners op die gebied saamvat. Die eerste deel van sy definisie handel oor die **aard van die mite**

Myths are stories, usually, about gods and other supernatural beings (Frye). They are often stories of origins, how the world and everything in it came to be *in illo tempore* (Eliade). They are usually strongly structured and their meaning is only discerned by linguistic analysis (Lévi-Strauss). Sometimes they are public dreams which, like private dreams, emerge from the unconscious mind (Freud). Indeed, they often reveal the archetypes of the collective unconscious (Jung). They are symbolic and metaphorical (Cassirer) ... Often, they are enacted in rituals (Hooke). Religious myths are sacred histories (Eliade), and distinguished from the profane (Durkheim). But, being semiotic expressions (Saussure), they are a "disease of language" (Müller). They are both individual and social in scope, but they are first and foremost stories (Kirk).

Die tweede deel van sy definisie handel oor die **funksie van die mite**:

They orient people to the metaphysical dimension, explain the origins and nature of the cosmos, validate social issues, and, on the psychological plane, address themselves to the innermost depths of the psyche (Campbell). Some of them are explanatory, being prescientific attempts to interpret the natural world (Frazer). As such, they are usually functional and are the science of primitive peoples (Malinowski).

(<http://members.tripod.com/meandhim/mythtext.htm>).

Aanvanklik is mites beskou as **antieke verhale** wat handel oor oorspronge - weergawes van skeppingsgebeurtenisse in die “fabelagtige tye van die begin” en oor die godewêreld en/of bonatuurlike gebeurtenisse. Die funksie van mitologiese vertellings was beskou as om kosmogoniese verklarings te bied -- meestal vir natuurverskynsels (Tigue 1994: 14). Throver (1980: 23) verstaan mites byvoorbeeld as sodanig:

They tell how, through the deeds of supernatural beings, a reality came into existence, whether this be the whole of reality (the Cosmos) or only a fragment (an institution etc.)... The actors in myths are Supernatural Beings. They are known primarily by what they did in the transcendent times of the 'beginnings'. ... In short, myths describe the various and sometimes dramatic breakthroughs of the sacred (or 'supernatural') into this World

Later het geleerdes tot die insig gekom dat mites ook **op ander vlakke van betekenis** funksioneer as om bloot oorspronge te verklaar. Donna Rosenberg se definisie van 'n mite bou hierdie insig in, maar werk steeds vanuit die persepsie dat mites verhale uit die **verre verlede** is:

A myth is a *sacred* story from the past. It may explain the origin of the universe and of life, or it may express its culture's moral values in human terms. Myths concern the powers who control the human world and the relationship between those powers and human beings. Although myths are religious in their origin and function, they may also be the earliest form of

history, science, or philosophy...

(<http://members.tripod.com/meandhim/mythtext.htm>).

Verskeie geleerdes het ook raakgesien dat ons nie alleen na mites in die antieke wêreld moet soek nie, maar dat “**moderne mites**” (wat aan al die kenmerke van antieke mites voldoen), steeds gebore word en in ons moderne wêreld floreer: Van die eerste mitoloë wat hierdie uitgangspunt begin verdedig het was die filosoof en godsdienwetenskaplike M. Eliade (1907 - 1986).

Eliade (1960: 23-32) het aangevoer dat die kritiese rede van die moderne samelewing die mite uit die verlede (as vals) verwerp het. Dit is egter te betwyfel of 'n samelewing sonder mites (of minstens die funksie wat dit vervul het) kan bestaan. Iets moet die plek van die “heilige ruimte” vul wat deur die “verbanning” van die mite teweeg gebring is. Die mite kom daarom “vermom” terug in kollektiewe simbole wat grootliks dieselfde rol vervul as wat dit in argaiese samelewings gespeel het (kortliks as voorbeelde en opvoedingsmodelle vir menslike aksie om die orde in die samelewing in stand te hou). Volgens Eliade is dit maklik om raak te sien hoe die argaiese funksie van die mite in ons samelewing “herontdek” is in “all that modern people call instruction, education and didactic culture” (1960: 32).

Die mitoloog Joseph Campbell (op die voetspoor van Eliade) en die sielkundige Carl Jung het verder gegaan en in verskillende hedendaagse parallele die herverskyning van die mite waargeneem. So het Jung die OVV-fenomeen as 'n “moderne mitologie” bestudeer (kyk 2.3.2.1) en het Campbell selfs resente filmreekse soos *Star Wars* as “moderne mites” waardeur (kyk Tigue 1994: 109).

Campbell is baie bekend vir sy werk op moderne mites¹¹⁶ (hy noem dit “**lewende**

---

¹¹⁶ Vergelyk Segal (1987: 220)

mites”) Hy sê “...they... are alive because they still affect the hearers or viewers of them, today. They stimulate emotional and cognitive changes in the participants...” (aangehaal deur Tigue 1994: 17).

Die Antieke ruimtevaarder-teorie blyk nie alleen per die ouer definisie sigself te verrai as ’n nieu-mitologie in pogings om kosmogoniese verklarings te bied vir hoe die kosmos “deur die dae van bonatuurlike (ruimte) wesens tot stand gekom het in die oertye van die begin nie” (kyk Throver 1980: 23). Dit voldoen binne die definisie van godsdiensgeleerdes soos Eliade en Campbell ook aan die nodige kwalifikasies om as “moderne” en “lewende mite” beskou te word:

Outeurs soos Story (1976: 118) en Spencer (1997: 176) glo dat die ware en dieper betekenis van die belangstelling in OVV’s en ekstra-terrestriele (waaronder antieke ruimtevaarders) gevind kan word in die oorweging daarvan as moderne mitologieë. Jung (in Story 1980: 128) skryf oor OVV’s as moderne mite: “...there would be nothing against the interpretation of the UFOs as... an involuntary archetypal or mythological conception...”. Spencer (1997: 176) meen: “It is in considering UFOs as a modern myth that we find, more than anywhere, the rejection of the phenomenon by science... Because even if aliens do exist, ...we now live in a world in which their acceptance is widespread.”

Campbell het beklemtoon dat mites nie verstaan moet word as “onwaarhede” of as “fabels” nie. Mites mag miskien nie handel oor ware persone, plekke of gebeurtenisse nie, maar: “Myths often reveal truths without being “true stories” (aangehaal deur Tigue 1994: 13). Campbell het oor die funksie en betekenis van mitologieë geglo “...that myths... are attempts to express insights about human nature...” en “Myths are metaphors of symbolic and spiritual powers within... they reveal psychological patterns and themes... the ideas, passions, conflicts, hopes, and emotional life of people living today” (Tigue 1994: 15, 109-110). Campbell het op die voetspoor van Eliade ook beklemtoon dat mites geen onbelangrike funksie in ’n moderne samelewing verrig nie (kyk Campbell 1973; Eliade 1960).

Richard Cavendish het geglo dat mites daardie aspekte van die wêreld reflekteer wat mense as baie belangrik ag maar nie veel van verstaan nie. Die funksie van mite is om die mens toe te laat om uitdrukking te gee aan 'n innerlike behoefte om te verklaar en om dinge rondom hom te verstaan -- dikwels op 'n wyse wat dit ook moontlik maak om dit kleurryk en sintuiglik te visualiseer. 'n Belangrike insig van Cavendish is dat mites aan die mens se lewe 'n groter "kosmiese" betekenis gee (Spencer 1997: 177). Volgens hom voldoen godsdiens en godsdienstige mites aan 'n baie diep eg-menslike behoefte na iets om in te glo. Dit gee aan die mens se lewe 'n bepaalde "groter betekenis". Mites het vir eeue vir die mens verklaar waarom hy hier is, waar hy vandaan kom en waarheen hy op pad is. Hierdie vraagstukke en daarmee saam die mens se totale bestaan, is so in 'n "kosmiese raamwerk" gepas. Hierdie insig werp heelwat lig op die verstaan van die Antieke ruimtevaarder-teorie en word later weer bespreek.

Eliade, Campbell en Jung het aangedui dat- en hoe dat moderne mites steeds dieselfde funksie as antieke mitologieë in ons samelewing volvoer (Tigue 1994: 109). Campbell het die funksies van 'n "lewende mite" soos volg saamgevat (1973: 221):

- Die eerste is die "mistiese funksie" – om by die mens 'n ervaring van verwondering te kweek vir die misterie van die heelal en dankbaarheid vir sy deelname daaraan. Mite is 'n manier om hierdie ervarings weer in mense se lewens terug te plaas. Dit skep die "droomwêreld" – die ideologie wat mense motiveer om vir iets te leef en te werk in 'n harde en koue werklikheid wat geen inherente motiveringswaarde inhou nie.
- Die tweede is om 'n beeld van die kosmos te bied wat in lyn is met kontemporêre opvattinge van die tyd (die moderne natuurwetenskaplike wêreldbeeld).
- Die derde is om 'n spesifieke stel morele waardes waarvolgens die samelewing kan leef, te motiveer en te ondersteun.

- Die vierde is om die individu te begelei om met 'n **gesonde gees** die lewe op sinvolle wyse te leef en te beleef.

Die Antieke ruimtevaarder-teorie voldoen goed aan die vereistes wat Campbell vir 'n moderne mite stel, soos dit veral ook uit die eerste twee funksies blyk: Dit skep ongetwyfeld 'n **ervaring van verwondering** vir die misterie van die heelal synde dit ook veel maak van die moderne verstaan van die kosmos, fisika en astronomie. Dit bied wel ook 'n "**moderne beeld van die heelal**" wat in lyn is met die tydsges en verwagtinge van eietydse wetenskap en mense wat glo dat hulle hulself in die ruimte-eeu bevind. Dit bied mense weer iets om in te glo en oor opgewonde te raak.

Die rasionele (wetenskaplike) benadering in die Weste het die beginsels van geloof in God onder die voete van die Westerse mens weggeneem. God kon nie "wetenskaplik" bewys word nie. Sy bestaan was oënskynlik alleen gebaseer op geloof en intuïsie. As mites sterf, roep dit om vervanging deur nuwe mites (Eliade 1960: 24). Spencer (1997: 177) toon aan hoe moderne mites dikwels oues vervang en ook die funksie van die ouer mitologieë oorneem¹¹⁷. Die skeppingsmitologie van Genesis is byvoorbeeld vervang deur die Darwinisme. Die doel van die oorspronklike mite is nagekom deur die nuwe een toe die oorspronklike een nie meer kon bly voortbestaan nie.

Ou mites word nie alleen deur nuwes vervang nie, maar dikwels net deur nuwe gestaltes van die oue en deur mitologiese "hibriede" wat die oue kombineer met nuwe vorme soos wat kulture ook vermengd raak. Die mite van Antieke ruimtevaarders is 'n treffende voorbeeld van so 'n "mitologiese hibried". Story sê:

Here are reconciled elements of ancient and modern mythology and a literal interpretation of the Bible. Those who want to accept the literal truth

---

¹¹⁷ Hierdie feit blyk 'n geldige argument te wees teenoor dié van persone soos Marx en Hume wat aangevoer het dat godsdiens eventueel sal uitsterf (kyk 1.3.2.3).

of the Bible but would like to dispense with its moral teachings ... can have a natural basis for their beliefs instead of the traditional supernatural one. And those who miss the sense of awe and mystery their abandoned religions provided can find it again ...

(Story 1976: 119)

In die sleur van die verwoesting van mense se geloof in die "bo-natuurlike" in ons rasionalistiese samelewing, kom die moderne mite van die buite-aardse wese na vore. Hierdie mite vervang die ou mitologieë van engele en gode in die vorm van 'n moderne hibried. Deurdat dit 'n vorm van versoening bied tussen die oue en die nuwe, kon mitologieë soos die Ruimtevaarderteorie dit weer vir mense moontlik maak om te glo (Spencer 1997: 177)

Tipler stem ook met hierdie konklusie saam (1994: 310). Hy sê "The modern world does not believe in messengers from God - angels - but it does believe in extraterrestrial intelligent life, imaginary superbeings from other stars play the same psychological role in modern society as angels did in the past"

Steyn (1994: 189) wys daarop dat die New Age-denkwêreld 'n hernude belangstelling in engelemites koester. Du Toit (2000: 12) skryf oor die wydlopende nuwe belangstelling in engele en ruimtewesens (*aliens*). Hy wys op die wyse waarop talle films (veral uit Hollywood) in die resente verlede die tema gehanteer het 'n soortgelyke tendens het hom kort na die Tweede Wêreldoorlog (1946-1954) afgespeel. So 'n mode in die filmbedryf met 'n tema wat slaag, sluit altyd op een of ander wyse aan by 'n lewensgevoel wat in 'n sekere tyd oorheersend is. In die na-oorlogse jare het die mensdom 'n behoefte gehad aan ontvlugting uit die ongenaakbare werklikheid en 'n begeerte gekoester na iets esoteries, sagter en vriendeliker. Du Toit meen dat die herontdekking van pseudo-religieuse idees en mites soos die engele en ruimtewesens dieselfde funksie volvoer (Du Toit 2000: 12)

Spencer is ook positief oor die funksie van moderne mites. Hy meen dat waardes

van die Weste sedert die sestigerjare van die vorige eeu dramaties verander is: "Churches were emptying, and Western religions were finding it hard to relate to people". OVV's (wat andersins saam met die einde van die Koue oorlog 'n stille dood sou sterf), het nou 'n nuwe antwoord gebied op 'n geestelike nood en het uit hierdie behoefte ook nuwe lewe gekry. Hy stel: "Today, an accelerating technology threatens our mental equilibrium. Myths have served man well in helping him adapt to a sometimes confusing and mystifying world" (Spencer 1997: 176).

Spencer sê ook:

UFO myths reflect the fact that people intuitively know that science, rationalism and analysis have failed to reach the soul of mankind...these new myths, the myths of the New age and it's more recent successors, are trying to re-establish the fundamental values we as a society so desperately need.

(Spencer 1997: 178).

SAMEVATTING EN KONKLUSIE: AFDELING B

It can be concluded that the new consciousness is here to stay... The key notions of the movement have struck a receptive chord in many hearts. Ultimately the influence of any religious movement does not depend on its numbers or visibility, but on its ability to address the suffering, longing and aspirations of human beings.

(Steyn 1994: 314).

Die studieresultate, soos wat dit in hierdie afdeling uitgekristaliseer het, kan nou saamgevat word:

Vanuit godsdienstenfenomenologiese perspektief is die vermoede bevestig dat ons in die Antieke ruimtevaarder-teorie met heelwat meer as teoretisering te make het 'n Godsdienstenwetenskaplike invalshoek lig nuanses uit wat tot dusver in kritiese studies van die teorie óf misgekyk óf geignoreer is¹¹⁸. 'n Naspeuring van die herkoms en ontwikkeling van die Antieke ruimtevaarder-teorie het duidelik laat blyk dat daar sprake is van 'n nuwe-religieuse beweging met besliste funksies op hierdie vlak. Daar is geargumenteer dat die Antieke ruimtevaarder-beweging veral as 'n nuwe-mitologie bestempel kan word en dat dit fundamenteel 'n religieuse uitdrukkingsvorm verteenwoordig.

'n Kombinasie van verskeie faktore in die Westerse samelewing het daartoe meegewerk dat moderne mense soekend geraak het na die betekenis van hul menswees en na alternatiewe maniere om dit te beantwoord. Die impak van die Sekularisme met die opkoms van 'n rasionalisties-natuurwetenskaplike wêreldbeeld was die stimulant vir die inisiële postulering van die teorie:

---

¹¹⁸ Kyk Kruger (1982: 11) en Barbour (1990: 33v, 36v).

- Enersyds het die natuurwetenskaplike wêreldbeeld die wêreld geontmitologiseer en van 'n metafisiese God ontdaan. Die resultaat was dat die Westerling by die dag meer vervreemd van sy tradisionele godsdienstige fundamente geraak het:

'n Godsdienstige tradisie is meer as 'n stel intellektuele en abstrakte idees. Dit is 'n saak van totale lewensoriëntasie. Waar die geloofwaardigheid van godsdienstige beginsels onder verdenking kom, kom mense se totale lewenssekuriteit ook in gedrang. Vir baie eeue het die Joods-Christelike beskouing van die skepping en doel van die menslike bestaan, asook die Christendom se verkondiging van die redding en toekoms van die mens, die lewe in 'n groter "kosmiese" raamwerk geplaas. Binne hierdie raamwerk het die lewe van die individu 'n "groter" betekenis gehad. Dit het die mens gehelp om sy herkoms, sy plek en doel in die wêreld en uiteindelik ook sy eindigheid in die konteks van 'n ewige toekoms te verstaan en sin daaraan te gee¹¹⁹.

Sedert die Verligting was die Christelike wêreldbeeld afnemend effektief om vir mense hierdie "groter" lewensoriëntasie te bied. Die verhaal van die Bybel het al hoe meer inkonsistent gelyk met die wetenskaplike verstaan van die wêreld. Die wêreld en die mens se plek daarin is onbenullig gemaak. Daar is oënskynlik ook geen sinvolle of groter doel vir sy bestaan nie¹²⁰.

Sy nuut verworwe wêreldbeeld het die Westerse mens gedompel in 'n eksistensiële identiteitskrisis en het hy weer begin worstel met fundamenteel menslike vraagstukke. Terwyl tradisionele geestelike huisvestings rondom hom verkummel het, het hy ook naartogtelik begin soek na alternatiewe sekuriteite

---

¹¹⁹ Vergelyk Barbour (1990: 134) en Cavendish in Spencer (1997: 177).

¹²⁰ Kyk Barbour (1990: 151).

vir sy bestaan¹²¹.

- **Andersyds** het die suksesse van die wetenskap en veral die ruimte-tegnologie in die twintigste eeu, 'n bykans messiaanse verwagting laat ontketen in die vermoëns van die wetenskap en tegnologie. Die resultate van die wetenskap het hulself gedemonstreer om betroubaar en geloofwaardig te wees. Die ruimteprogramme van die vyftigs en sestigs het 'n ongekende belangstelling in ruimte-eksplorasië aangevuur en die Weste se oë romanties op die sterre gevestig. Denke wat die Ruimtevaarderteorie onderlê is gevoed deur hierdie situasie.

Binne hierdie raamwerk word dit duidelik waarom die Ruimtevaarderteorie in die eerste plek geopper is - as 'n soeke na nuwe antwoorde op ou (godsdiensige) vraagstukke: Waarom is ons hier, waar kom ons vandaan en waar is ons heen op pad?

In die **moderne paradigma** het die optimistiese verwagting van die wetenskap en die gepaardgaande wantroue in godsdiens en die abstrakte antwoorde daarvan, aanleiding gegee tot 'n konflik tussen hierdie twee oenskynlik botsende paradigmas. Dit blyk dat die Antieke ruimtevaarder-teorie uit die staanspoor gefunksioneer het as wesenlik 'n poging te wees tot **sintese tussen godsdiens en wetenskap**¹²². Ter wille van geloofwaardigheid, is dit aangebied as "wetenskap" maar omdat die wetenskap so vasgevang was in 'n gees van positivisme, het die teorie se pogings binne hierdie konteks geblyk oorbodig te wees.

Met die oorbeweeg na 'n **postmoderne paradigma**, het die optimistiese verwagting van die wetenskap begin taan en het 'n herwaardering vir ou godsdiensige waardes

---

¹²¹ Larson (1984: 52) sê: "...our society has a desperate need to explain the nature of its existence. Generally, man seeks for something that will satisfy the spiritual vacuum left by the denial of God as a guiding force in his life".

¹²² Ons sien dit in die ou ideaal van die Teosofiese vereniging nl. 'n "unity between science and religion" (kyk Steyn 1994: 97 en Jessup 1956: 9, 11).

begin opvlam. Dit het die Antieke ruimtevaarder-beweging nuwe stukrag verleen wat nou as deel van 'n golf nieu-religieuse "herlewingsbewegings" sy opwagting maak. Hierdie reaksie-bewegings wil kompenseer vir die leemte wat in die Weste ontstaan het deur 'n algemene terleurgesteldheid met en verval in die godsdien¹²³. Die Antieke ruimtevaarder-beweging se ambisie tot sintese manifesteer in hierdie konteks homself opnuut in New Age-voorstelling van die teorie: Binne 'n postmoderne paradigma en die New Age-denkwêreld leef die teorie (nou meer openlik as religieuse beweging) daarom ook suksesvol voort.

Uit funksionele perspektief het die Ruimtevaarderbeweging geblyk van heelwat (religieuse) betekenis te wees:

- Die teorie is 'n poging om ou godsdienstige waardes te herinterpreteer en nuwe betekenis daaraan te gee¹²⁴. Die suksesvolle hermeneutiese sleutel wat hiervoor gebruik word, naamlik die ekstra-terrestriël, is al getipeer as die "perfekte algemene aanduiders" (Story 1980: 151). Die teorie propageer dat die Bybel tog betroubaar was. Oeroue mites en legendes praat oor dinge wat regtig plaasgevind het. Die Bybel bied dus, soos die wetenskap, eintlik ook "feite". Dit maak die Bybel weer geloofwaardig en bied nuwe redes om aan ou waardes vas te hou.
- Met 'n "ekstra-terrestriële geloof" kon aanhangers van die teorie die betekenis vir die menslike bestaan weer herontdek. Die Ruimtevaarder-mitologie plaas die bestaan van die mens terug in 'n groter "kosmiese raamwerk" waarbinne die lewe van die individu 'n nuwe doel en groter betekenis verkry. Dit is op hierdie vlak wat geleerdes soos Eliade en Campbell se waardering van moderne mites verstaanbaar word.

---

¹²³ Kyk Coleman & Baum (1983: 2).

¹²⁴ Kyk Spencer (1997: 176). Dit is in 1.1.1.5 uitgewys hoe die teorie dogmatiese konsepte met nuwe betekenis-nuanses vul.

- Die behoefte na die “misterie” in geloof (wat digby die essensie van godsdiens ressorteer) is deur Westerse hoofstroom kerke afgewater in hul poging om die rasionele wêreldbeeld van die moderniteit te absorbeer. Die Ruimtevaarder-geloof is suksesvol daarin dat dit die mens in sy soeke na betekenis weer iets “misterieus” kom bied het om aan vas te hou - ’n moderne “**numineuse ervaring**”.

Dit kan gekonkludeer word dat die Antieke ruimtevaarder-teorie uit ’n godsdiensfenomenologiese perspektief, beskou kan word as ’n suksesvolle poging om vir mense ’n sintese tussen godsdiens en wetenskap te bewerkstellig. Dit bied ’n nuwe raamwerk waarbinne aan ou godsdiensstige opvattinge vasgehou kan word sonder om ’n wetenskaplik-tegnologiese wêreldbeeld te ontken. Die Antieke ruimtevaarder-teorie bied ook vir talle aanhangers daarvan, ’n stel antwoorde wat die geestelike behoeftes en vraagstukke van mense in ’n verwarrende en verwarde wêreld oënskynlik sinvol aanspreek. Ons sou ter afsluiting met Ellwood (in Story 1976: 125) se treffende indrukke van die Antieke ruimtevaarder-teorie, kon saamstem:

These books may be pitiful stumbling efforts in the morasses of technical and historical scholarship... But as religion they are worthy of respect as picture-language wrestlings with the deep matters all persons face-or evade-in the stillness of heart. On this level their scientific and historical failings may not matter so much.